

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

DRŽAVNA REGULACIJA INFORMACIJSKIH STORITEV

Ljubljana, februar 2009

VESNA VOVK

IZJAVA

Študentka **Vesna Vovk** izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom **dr. Zarjana Fabjančiča** in dovoljujem objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 02.02.2009

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 OPREDELITEV OSNOVNIH POJMOV	2
1.1 DEFINICIJA INFORMATIKE, INFORMACIJSKE DRUŽBE IN INFORMACIJSKE STORITVE.....	2
1.1.1 DEFINICIJA INFORMATIKE.....	2
1.1.2 DEFINICIJA INFORMACIJSKE DRUŽBE.....	2
1.1.3 DEFINICIJA INFORMACIJSKE STORITVE	3
1.2 RAZVOJ INFORMACIJSKE DRUŽBE V EVROPI.....	3
1.3 SLOVENIJA KOT INFORMACIJSKA DRUŽBA.....	6
1.3.1 MODRA KNJIGA.....	6
1.4 OPREDELITEV IN VRSTE INFORMACIJSKIH STORITEV	8
1.4.1 STORITVE, POVEZANE S PROGRAMSKO OPREMO.....	10
1.4.2 STORITVE, POVEZANE S SISTEMI BAZ PODATKOV IN OBDELAVE PODATKOV	11
1.4.3 STORITVE STROKOVNEGA SVETOVANJA.....	11
1.4.4 DRUGE INFORMACIJSKE STORITVE	11
1.5 KJE JE SLOVENIJA DANES NA PODROČJU INFORMACIJSKE DRUŽBE	12
2 ZAKONSKA UREDITEV INFORMACIJSKIH STORITEV	14
2.1 RAZLOGI ZA ZAKONSKO UREDITEV INFORMACIJSKIH STORITEV	14
2.2 ZAKONODAJA.....	15
2.2.1 ZAKON O INFORMACIJSKEM POOBLAŠČENCU	15
2.2.2 ZAKON O VARSTVU OSEBNIH PODATKOV	16
2.2.3 ZAKON O DOSTOPU DO INFORMACIJ JAVNEGA ZNAČAJA	19
2.2.4 ZAKON O ELEKTRONSKEM POSLOVANJU IN ELEKTRONSKEM PODPISU	20
2.2.5 ZAKON O VARSTVU DOKUMENTARNEGA IN ARHIVSKEGA GRADIVA TER ARHIVIH	21
2.2.6 ZAKON O VARSTVU INTELEKTUALNE LASTNINE.....	24
2.2.7 ZAKON O AVTORSKIH IN SORODNIH PRAVICAH.....	25
2.3 POVZETEK ZAKONODAJE.....	27
2.4 PRIMERJAVA USKLAJENOSTI NAŠE ZAKONODAJE Z EVROPSKIMI DIREKTIVAMI	29
2.4.1 Usklajenost Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah z evropsko zakonodajo	30
2.4.2 Usklajenost Zakona o a varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva z evropsko zakonodajo	31
2.4.3 Usklajenost Zakona o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu z evropsko zakonodajo.....	33
2.4.4 Usklajenost Zakona o varstvu osebnih podatkov ter Zakona o informacijskem pooblaščenju z evropsko zakonodajo	34
2.4.5 Usklajenost Zakona o industrijski lastnini z evropsko zakonodajo	35
2.4.6 Usklajenost Zakona o dostopu do informacij javnega značaja z evropsko zakonodajo	35
2.4.7 Povzetek uskladitve.....	35
3 PRIKAZ INFORMACIJSKE DRUŽBE V DRŽAVI ČLANICI EU – FINSKA.....	36
3.1 FINSKA ZAKONODAJA NA PODROČJU INFORMACIJSKE DRUŽBE	37
SKLEP.....	39
LITERATURA IN VIRI	42

KAZALO SLIK

<i>Slika 1: Klasifikacija storitev informacijske tehnologije</i>	9
<i>Slika 2: Vstopna stran E-uprave</i>	12
<i>Slika 3: Klasifikacijski načrt po Specifikaciji Moreq.....</i>	32
<i>Slika 4: Primer finske elektronske osebne izkaznice</i>	37

KAZALO TABEL

<i>Tabela 1: Osnovni podatki za informacijske storitve, Slovenija, letno</i>	13
--	----

UVOD

Danes je življenje brez uporabe informacijske tehnologije in z njo povezanih storitev skoraj nepredstavljivo. Informacijska tehnologija je v fazi zelo hitrega razvoja in napredovanja, hkrati z njenim spreminjanjem pa se spreminja družba, ki je njen uporabnik. Zato danes velikokrat slišimo, da živimo v informacijski družbi. Ta postaja vse bolj zahtevna in potrebuje vedno več in bolj tehnološko dodelanih informacijskih storitev. Trendi v razvoju predstavljajo vedno večjo uporabo elektronskega poslovanja med posamezniki, vedno več je podjetij, ki za svoje poslovanje uporabljajo standardno ali po meri narejeno programsko opremo, bolj kompleksno in močnejšo strojno opremo in seveda še povečano uporabljajo internet.

Naslov diplomskega dela je Državna regulacija informacijskih storitev ali drugače njihova zakonska ureditev. Njen namen pa je preučiti, kako država z ustreznimi zakoni in predpisi vpliva na razvoj in delovanje informacijskih storitev. V začetku smo nanizali definicije osnovnih pojmov, ki se pojavljajo v celotnem delu diplomskega dela. Definicije so predstavljene po zaporedju glede na širino, ki jo zavzemajo. Torej od zelo širokega pojma, kot sta informatika in informacijska družba, do ožjega, informacijske storitve. Prvemu, bolj uvodnemu delu sledi pregled razvoja informacijske družbe v Evropi in Sloveniji. Na razvoj informacijske družbe v Evropi so vplivali trije pomembni dokumenti, ki veljajo kot smernice in priporočila k razvoju. Ti dokumenti so Bangemannovo poročilo, Bonnska deklaracija in Zelena knjiga. Najpomembnejši dokument med njimi in hkrati najstarejši je Bangemanovo poročilo iz leta 1994. Podrobnejše smo predstavili deset nalog, ki jih mora Evropa narediti, da postane sodobna informacijska družba. V Sloveniji smo povzeli glavna sporočila Bangemannovega poročila in jih predstavili v Modri knjigi, ki predstavlja začetek informacijske družbe v Sloveniji z letom izdaje 1999.

Sledi razdelitev informacijskih storitev, kjer je predstavljen problem, kaj vse zajeti pod pojmom informacijske storitve in kaj izpustiti. Predvsem je težko ločiti med informacijskimi in telekomunikacijskimi storitvami, ki se običajno medsebojno prepletajo. Za boljšo predstavbo navajamo dve različni klasifikaciji informacijskih storitev, ki naj bi najbolj ustrezali definicijam iz začetka in tudi opredelili, zakaj sta ustrezni. Po klasifikaciji bomo naredili pregled stanja, v katerem je trenutno Slovenija v okviru informacijskih storitev, ter preverili, kako se stanje sklada s smernicami in priporočili, predstavljenimi v začetku diplomskega dela. Tretje oziroma osrednje poglavje je namenjeno predstavitvi regulacije informacijskih storitev. Ta oblika storitev je danes zelo običajna in se s časom še izboljšuje, na drugi strani pa se z njimi izboljšujejo oblike kibernetičnega kriminala. Ravno zaradi tega je država prisiljena zakonsko zaščititi vse oblike informacijskih storitev in pridobiti zaupanje uporabnikov. Zakonodaja, ki jo bomo predstavili, je povezana z razvijalci informacijskih storitev ter njihovimi uporabniki in je le najbolj ključna. S prihodom Republike Slovenije v Evropsko unijo smo morali našo zakonodajo uskladiti z evropsko. Naša naloga je primerjati obe zakonodaji in ugotoviti njihovo usklajenost ter razloge, zakaj morda ne bi bila usklajena.

V naslednjem poglavju primerjamo Slovenijo z eno izmed držav članic, in sicer Finsko. Finska velja za državo z izredno razvito informacijsko družbo in je velikokrat omenjena kot zgled ostalim državam članicam. Primerjavo bomo naredili tako za razvitost informacijskih storitev kot za zakonodajo s tega področja.

Zaključili bomo z sklepom, kjer bomo podali bistvene ugotovitve.

1 OPREDELITEV OSNOVNIH POJMOV

Najprej bom navedla opredelitev osnovnih pojmov, ki so temeljni člen diplomskega dela. Osnovna definicija, iz katere bom izhajala, je definicija o informatiki in iz katere bom kasneje izpeljala definicijo o informacijski družbi in informacijskih storitvah.

1.1 DEFINICIJA INFORMATIKE, INFORMACIJSKE DRUŽBE IN INFORMACIJSKE STORITVE

1.1.1 DEFINICIJA INFORMATIKE

Informatika je znanost o zbiranju, oblikovanju, izmenjavi, urejevanju, upravljanju in pretvarjanju informacij (Pahor, 2002, str. 169).

1.1.2 DEFINICIJA INFORMACIJSKE DRUŽBE

Informacijska družba je človeška družba, v kateri je najpomembnejša osebna, izobraževalna, gospodarska, kulturna in organizacijska dejavnost, kar predstavlja ustvarjanje, razpečevanje in upravljanje informacij. To družbo imenujemo tudi »poindustrijska družba« ali pa »družba 21. stoletja«, zanjo pa je značilno, da njeno gospodarstvo temelji na informacijskih storitvah in ne na množični industrijski proizvodnji fizičnih izdelkov. Informacijska družba temelji na uporabi občil, dostopnih in združljivih tehnologij za računalniško obdelavo podatkov ter na komunikacijskih sistemih za elektronsko izmenjavo podatkov po svetovnem medmrežju – »informacijski avtocesti«, ki deluje skoraj trenutno in neodvisno od razdalj (Pahor, 2002, str. 165).

Informacijska avtocesta je drugo ime za svetovno računalniško omrežje – internet. Informacijska avtocesta naj bi omogočala hiter prenos podatkov, glasu in zvoka ter gibljivih slik in zagotavljala druge informacijske storitve uporabnikom po vsem svetu. Temeljila bi na vseh sodobnih sistemih za telekomunikacije, od osnovnih telefonskih storitev, kot so ISDN in ATM do videokabelskih sistemov, satelitskih komunikacij in celičnih omrežij (brezžične telefonije) (Pahor, 2002, str. 165).

Definicijo o informacijski družbi sem uporabila kot osnovo pri opredelitvi, katere storitve spadajo med informacijske storitve, ker zelo nazorno in hkrati na enostaven način opisuje delovanje informacijske družbe, in sicer sem se opirala na drugi del definicije o informacijski družbi, ki se nanaša na uporabo občil in tehnologij za računalniško obdelavo podatkov. Iz same definicije je razvidno, da se množična proizvodnja fizičnih izdelkov ne šteje med informacijske storitve (v našem primeru proizvodnja računalnikov, serverjev ipd.); torej proizvodnja in prodaja fizičnih izdelkov ne spada med informacijske storitve, med informacijske storitve pa lahko vključimo svetovanje o nakupu določenega fizičnega izdelka, ki ga izvede poznavalec stroke.

1.1.3 DEFINICIJA INFORMACIJSKE STORITVE

Informacijske storitve so vse storitve, ki so povezane z informacijsko tehnologijo oziroma temeljijo na njej. Obstaja tudi bolj tehnični vidik definicije, ki pravi, da je informacijska storitev uporaba, zajemanje, shranjevanje, prenos in sprejem podatkov in informacij (Dragović, 2006, str. 5). Značilnost informacijskih storitev je visoka stopnja tehnologije in visoko izobraženo strukturo zaposlenih, kateri prinašajo visoko dodano vrednost.

1.2 RAZVOJ INFORMACIJSKE DRUŽBE V EVROPI

V današnjem času si praktično ne predstavljamo življenja brez interneta in informacijskih rešitev, ki nam olajšajo poslovanje ter prihranijo čas in denar. Posledica razvoja novih informacijskih tehnologij naj bi bila večja blaginja prebivalcev in učinkovitejše gospodarstvo, kar pa zahteva od posameznikov hitro prilagajanje spremembam in odzivom nanje.

Za nemoteno delovanje informacijske družbe pa je potrebna ustrezna informacijsko-telekomunikacijska infrastruktura in zakonodaja, ki ureja delovanje v informacijski družbi in preprečuje nepopolno delovanje trga. Država mora poskrbeti za nemoteno delovanje informacijske družbe, saj ona odloča o infrastrukturi ter sprejema zakone, ki urejajo njeno delovanje. Svojim državljanom omogoča široko in kakovostno ponudbo ter skrbi, da je ta ponudba omogočena čim širšemu krogu odjemalcev, saj s tem svojemu gospodarstvu omogoča večjo konkurenčnost.

Državna regulacija je potrebna, da bi se izognili pojavljanju naslednjih pomanjkljivosti oziroma slabosti (Repnik, 2004, str. 7):

- hiter preobrat tehnoloških sprememb bi lahko še poslabšal položaj tistih, ki so že sedaj najbolj ogroženi;
- kjer ni nadzora nad (spletnimi) vsebinami, je verodostojnost sama po sebi vprašljiva;
- velika količina informacij zamegli bistvo in zmanjša preglednost informacij.

Z namenom izboljšanja položaja na tem področju je v Evropi nastala vrsta dokumentov, v katerih so nanizani predlogi za razvoj informacijske družbe. Potrebno je omeniti tri dokumente, ki so vplivali na tudi na razvoj slovenskih dokumentov o razvoju informacijske družbe, in sicer:

- prvi in najpomembnejši dokument je »Evropska zveza in globalna informacijska družba – Priporočila Evropskemu svetu« (dokument bolj znan pod imenom Bangemannovo poročilo);
- drugi pomembnejši dokument je »Globalna informacijska omrežja« ali Bonnska deklaracija. Usmeritve Bonnske deklaracije in Bangemannovega poročila so vplivale na razvoj Modre knjige, ki je pomembna za slovenski razvoj informacijske družbe;
- tretji dokument je »Zelena knjiga«, ki govori o zblizevanju telekomunikacijskega sektorja, javnih medijev in informacijske tehnologije in njenem vplivu na državo.

Kasneje so nastali še številni drugi dokumenti, ki bolj podrobno opredeljujejo usmeritve ključnih treh.

Ad. 1) Bangemannovo poročilo

O začetkih informacijske družbe v Evropi lahko začnemo govoriti po letu 1994, ko je bil v Bruslju izdan dokument z naslovom **Evropa in globalna informacijska družba – priporočilo Evropskemu svetu**, katerega avtor je Martin Bangemann, evropski komisar za področje informacijske družbe. Glavno sporočilo Bangemannovega poročila je, da so v Evropi na področju informacijske družbe potrebne spremembe in da se morajo države Evropske unije skupaj pripraviti na novo informacijsko dobo. Predlaga partnerstvo pri oblikovanju ustrezne zakonodaje, ustvarjanju novih delovnih mest, izobraževanju, zdravstvenih storitvah, prometu, preoblikovanju delovanja javnih uprav ter demonopolizaciji telekomunikacij. Poročilo predstavlja deset priporočil, po katerih naj bi se zgledovale članice in tudi bodoče članice Evropske unije (v nadaljevanju EU).

Povzetek glavnih priporočil oziroma predlogov Bangemannovega poročila (Bangemannovo poročilo, Evropa in globalna informacijska družba, 1994):

- **Delo na daljavo** – več delovnih mest, nova delovna mesta za mobilno družbo. Pospešeno naj bi uvajali delo od doma in satelitske urade, da uslužbencem ne bo potrebno potovati na delo daleč od doma. Podjetja (velika in manjša) in javne uprave bodo s tem pridobile zaradi dviga produktivnosti, povečane fleksibilnosti, prihranka pri stroških, širša javnost pa zaradi manjšega onesnaženja, manj prometnih zamaškov ter zmanjšanja porabe energije.
- **Učenje na daljavo** – trajno izobraževanje za spreminjajočo se družbo. Razvijali in oglaševali naj bi različne centre za učenje na daljavo s pripravo učnih programov za strokovno izpopolnjevanje in izobraževalno svetovanje, primerno predvsem za manjša podjetja, velike družbe ter javno upravo. S takim načinom izobraževanja bi zmanjšali stroške ter optimalno izkoristili skromne vire izobraževanja in usposabljanja, pridobili pa bi tisti zaposleni, ki morajo trajno izpopolnjevati svoje znanje. S takim načinom izobraževanja bi omogočili enake možnosti pristopa k študiju tudi osebam, ki so bolj oddaljeni od fakultet.
- **Omrežje za univerze in raziskovalna središča** – povezovanje evropskih možganskih kapacitet v omrežja. Razvoj evropskega omrežja za povezavo univerz in raziskovalnih središč po Evropi s prostim pristopom do njihovih knjižnic (velika pasovna širina, visoka definicija za prenos interaktivnih multimedijskih storitev). Produktivnost raziskovalnega dela bi se povečala zaradi oblikovanja večjih skupin in sinergij med ustanovami. Evropska družba bi pridobila zaradi večje razpršenosti raziskovalnega znanja in dosežkov.
- **Telematske storitve za srednja in majhna podjetja** – ponovni zagon rasti in zaposlovanja v Evropi. S pospešitvijo uporabe telematskih storitev (elektronska pošta, prenos datotek, EDI, video konferenca, učenje na daljavo itd.) za srednja in manjša evropska podjetja s povezavo do javnih uprav, trgovskih združenj, strank in ponudnikov, bodo le-ta bolj sposobna konkurirati večjim podjetjem, zmanjšal se bo tudi neenakopravni odnos pogodbениk – dobavitelj. Bolj ko bodo ta podjetja konkurenčna, hitreje bodo rasla in ustvarjala nova delovna mesta.

- **Upravljanje cestnega prometa** – elektronske ceste za boljše kvaliteto življenja. Telematske rešitve v obliki informacij za voznike, upravljanja voznega parka in cestnin ter orientacij na poti bi pripomogle k povečanju prometne varnosti, manjšim stroškom vzdrževanja okolja, prihranku časa in energije.
- **Nadzor zračnega prometa** – elektronska zračna pot za Evropo. Vzpostavitev evropskega komunikacijskega sistema za zračni promet z zvezami zemlja – zemlja med vsemi centri za kontrolo zračnega prometa in zveza zemlja – zrak med letali, kontrolnimi centri po vsej EU ter med Evropsko civilno letalsko konferenco, s ciljem ustvariti enoten evropski sistem za nadzor zračnega prometa. Tako bi zmanjšali porabo energije ter izboljšali organizacijo letalskega prometa (manj zamud, manj ozkih grl).
- **Omrežje zdravstvenega varstva** – cenejši in učinkovitejši sistem zdravstvenega varstva za državljane EU. Vzpostavitev neposrednega prenosnega »omrežja vseh omrežij«, zasnovanega na skupnih standardih, ki bo v evropskem merilu povezovalo zdravnike splošne prakse, bolnišnice in socialne centre. S tem omrežjem bi bistveno izboljšali zdravstveno varstvo v smislu izboljšav pri diagnosticiranju s pomočjo takojšnega pristopa do evropskih specialistov, takojšne rezervacije laboratorijskih analiz in bolnišničnih storitev s ponudbami iz celotne Evrope, preverjanju transplantantov in še drugih ugodnosti.
- **Elektronski javni razpisi** – učinkovitejša uprava z manjšimi stroški. Uvedba elektronskih postopkov za javna naročila med javno upravo in ponudniki v Evropi, ki bi ji sledila izdelava evropskega omrežja za elektronske razpise. Javna uprava bi s tem prihranila pri stroških, saj bi elektronsko obravnavanje zamenjalo papirnatega, z razširitvijo ponudnikov pa bi bilo tudi okolje bolj konkurenčno. Manjša in srednje velika podjetja bi pridobila zaradi možnosti nastopanja v evropskih javnih naročilih.
- **Evropsko omrežje javne uprave** – cenejša in učinkovitejša javna uprava. Vzpostavitev povezanega omrežja med evropskimi javnimi upravami, ki naj zagotovi cenejšo izmenjavo informacij. Sledila bi še povezava med javnimi upravami in državljani, kar bi izboljšalo odnose med javnimi upravami in evropskim prebivalstvom ter znižalo stroške poslovanja.
- **Mestne informacijske prometnice** – prihod informacijske družbe na dom. Vzpostavitev omrežij, ki bi oskrbovala gospodinjstva s sistemi za mrežni pristop in sredstvi za uporabo takojšnjih lokalnih, regionalnih, državnih in mednarodnih multimedijskih in zabavnih storitev.

Poleg zgornjih predlogov Bangemannovo poročilo priporoča, naj države članice pospešijo liberalizacijo telekomunikacij (odpravo monopolnih območij, razbremenitev-ukinitev političnih omejitev, ipd.) ter uredijo zakonodajo, posebno na področju intelektualne lastnine, zasebnosti in zaščite informacij za lažje in varnejše poslovanje. V poročilu nameni pozornost tudi internetu kot najhitrejši razvijajoči informacijski storitvi ter predlaga Evropskemu svetu, naj prevzame aktivnejšo vlogo pri razvoju povezav in spodbuja uporabo internetnih storitev, kot so elektronska pošta, prenos datotek in video storitev.

Bangemannovo poročilo je temelj za vse kasnejše dokumente, ki so nastali v zvezi z razvojem informacijske družbe in njenih storitev. Kasnejši dokumenti samo dopolnjujejo

Bangemannovo poročilo z bolj podrobnim in natančnejšim opisom posameznih ciljev in nalog.

Ad. 2) Bonnska deklaracija

Dokument z naslovom **Globalna informacijska omrežja** oziroma Bonnska deklaracija je nastal v Bonnu med 6. in 7. julijem 1997. Dokument se osredotoča na informacijska omrežja in z njim povezanim elektronskim poslovanjem. Temeljno sporočilo dokumenta je, da bo razvoj globalnih informacijskih omrežij pomembno vplival na način izobraževanja, zdravstvene oskrbe, trgovine, kot tudi zabave v prihodnosti ter, da je potrebno izkoristiti možnosti, ki jih ponuja v smislu povečanja konkurenčnosti, ekonomske rasti, zaposlovanja in nudenja uporabnikom velike količine koristnih informacij.

Dokument poudarja dve pomembni nalogi vlad pri oblikovanju globalnih informacijskih omrežij, in sicer zagotavljanje pravnega okvira delovanja in spodbujanje uvajanja novih storitev. Vlade držav naj pripravijo zakonodajo, ki bo omogočala konkurenčnost elektronskega poslovanja in poskrbela za varovanje podatkov uporabnika. Elektronsko poslovanje, ki poteka preko interneta, bo tako prepuščeno tržnim mehanizmom, za varnost podatkov pa se predlagajo primerna kriptografska orodja. Poleg navedenega dokument posebej poudarja pomembnost primerne zakonodaje za razvoj elektronskega poslovanja in varnega komuniciranja preko globalnih informacijskih omrežij. Zakonodaja se mora prilagajati in dopolnjevati z razvojem informacijske tehnologije in njenih storitev (Bonnska deklaracija, Globalna informacijska omrežja, 1997).

Ad. 3) Zelena knjiga

Dokument je nastal istega leta kot Bonnska deklaracija, in sicer v letu 1997. Vsebina Zelene knjige je povezovanje telekomunikacijskega, avdiovizualnega in informacijsko-tehnološkega sektorja. Povezovanje teh treh tehnologij bi nas pripeljalo k bolj kakovostni ponudbi storitev in informacij, ki jih po mnenju dokumenta primanjkuje. Poleg tega bi povezovanje botrovalo tudi nastajanju novih storitev. Za uresničitev zadanih ciljev pa od držav zahteva, da znajo izkoristiti priložnosti, ki jim jih ponujata informacijska in telekomunikacijska tehnologija.

1.3 SLOVENIJA KOT INFORMACIJSKA DRUŽBA

Prehod Republike Slovenije (v nadaljevanju RS) v globalno informacijsko družbo je zaznamoval dokument z imenom Modra knjiga in je nekakšna slovenska oblika Bangemannovega poročila. Dokument je nastal 22. 4. 1999 v Portorožu in v svojem bistvu povzema usmeritve Bangemannovega poročila, Bonnske deklaracije in Zelene knjige.

1.3.1 MODRA KNJIGA

Modra knjiga prikazuje problematiko prehoda RS v informacijsko družbo ter prednosti in možne slabosti prehoda. Prehod je obravnavan z ekonomskega, socialnega, kulturnega in tehničnega vidika. V jedro knjige so postavljeni državljani in državljanke RS kot graditelji informacijske družbe in katere je potrebno primerno usposobiti ter opozoriti na spremembe ob prehodu v informacijsko družbo. Na začetku knjige je navedenih 11 ciljev, katerih izpolnitev nas bo pripeljala v informacijsko družbo (Modra knjiga, Slovenija kot informacijska družba, 1999):

- zagotovitev zadostne podpore državljanov in državljanek RS za prehod v informacijsko družbo;
- oblikovanje elektronskemu poslovanju odprtega okolja;
- zagotovitev vsem državljanom enake možnosti izobraževanja skozi celotno življenjsko obdobje;
- povečanje konkurenčnosti informacijskih in telekomunikacijskih storitev;
- ustvariti lastno identiteto storitev kot razpoznavnost na globalnem trgu;
- razviti lastno programsko opremo in visokotehnološke informacijske storitve za prosti čas, ki bi bile namenjene tudi izvozu;
- zakonsko ureditev informacijske storitve, predvsem na področju elektronskega poslovanja;
- prestrukturiranje državne uprave, da bo z nizkimi stroški storitev in hitrimi odzivnimi časi pomagala k hitrejšemu razvoju zasebnega sektorja;
- vključitev javnosti pri pomembnih odločitvah na področju informacijske družbe;
- omogočanje posameznikom in podjetjem poceni in varno informacijsko infrastrukturo;
- povezanost telekomunikacijskih in informacijskih storitev, vsebine radijskih in televizijskih programov in vseh ostalih oblik storitev, katerih temelj je digitalna tehnologija.

V nadaljevanju je razčlenjenih šest faktorjev, ki izgrajujejo informacijsko družbo, katere Modra knjiga še posebej obravnava. Opisuje uporabnika kot posameznika in njegov položaj v novi – informacijski družbi, pomembnost permanentnega izobraževanja ter novi povečani vlogi zasebnega sektorja. Pomembno vlogo posveča tudi državni upravi, ki lahko omogoča urejen prehod v informacijsko družbo, ter vplivu globalizacijskih pojavov na prehod. Na koncu se dotakne še pomena telekomunikacijske in informacijske infrastrukture ob prehodu.

Bistvo sporočila Modre knjige oziroma prehoda v informacijsko družbo je uskladitev naše zakonodaje z zakonodajo EU, kar bi pospešilo dosegati ostale zgoraj našteje cilje. Drugo pomembno sporočilo knjige je zahteva po zmanjševanju vloge države, saj bi bila njena vloga omejena le na reorganizacijo državne uprave, omogočanje vsem državljanom možnost izobraževanja in osnovnih informacijskih storitev, podpiranje razvojnih aktivnosti na področju informacijske tehnologije ter zagotavljanje varnosti in zaščite uporabnikov pri uporabi informacijskih storitev.

Modra knjiga povzema sporočilo Bangemannovega poročila, da je prehod iz postindustrijske družbe v informacijsko potreben in nujen. Po vzoru desetih zadanih projektov v Bangemannovem poročilu tudi Modra knjiga uvaja nekaj lastnih projektov, in sicer na področju zdravstva, slovenske kulturne dediščine in prenove državne uprave.

Na področju zdravstvenih storitev predlaga:

- uvedbo elektronskega kartona za paciente, ki bi nadomestil sedanjega papirnega;
- uporabo infrastrukture, ki smo jo pridobili z uvedbo sistema kartice zdravstvenega zavarovanja ter
- omejitev dostopa do podatkov s pomočjo elektronskega podpisa za zaposlene v zdravstvenem sektorju.

Projekt bi zagotovil večjo varnost podatkov pacientov, boljšo organiziranost zdravstvenega sektorja in zagotovil zniževanje čakalnih vrst.

Na področju slovenske kulturne dediščine so predlagani naslednji cilji:

- digitalizacija slovenske kulturne dediščine,
- multimedijška predstavitev kulturne in turistične ponudbe ter
- prevodi slovenskih literarnih del.

Z doseganjem zadanih ciljev bi si zagotovili ohranitev slovenske kulturne dediščine in povečali konkurenčnost slovenske kulturne in turistične ponudbe.

Bolj učinkovito državno upravo bi dosegli z uvedbo elektronskega poslovanja, torej poslovanja preko elektronskih medijev ter z uvedbo »enega okna« omogočili dostop do zbirke podatkov javnega značaja.

Modra knjiga povzema cilje Bangemannovega poročila tudi na področju permanentnega izobraževanja državljanov, zagotovitve državljanom učinkovite in poceni informacijske infrastrukture, razvoja zasebnega sektorja in seveda liberalizacije telekomunikacij.

1.4 OPREDELITEV IN VRSTE INFORMACIJSKIH STORITEV

Pri opredelitvi informacijskih storitev prihaja do določenih dilem, in sicer prvič, kako postaviti ločnico med telekomunikacijskimi in informacijskimi storitvami. Druga dilema izhaja iz same narave storitev, ker le-ta v fizični obliki ne obstaja. Za storitve velja, da so neotipljive, neločljive, spremenljive in minljive. Neotipljive zato, ker je naloga storitve, da je na cilju nekaj otipljivega. Kot orodja za doseganje tega cilja se lahko uporablja oprema, komunikacijsko gradivo, simboli ali cena. Praviloma se izvedba in poraba storitve izvedeta istočasno in zato lahko trdimo, da so storitve neločljive. Storitve so podvržene hitrim spremembam in se morajo neprestano prilagajati potrebam trga in kadar na trgu ni več povpraševanja po določenih storitvah, lahko rečemo, da so storitve tudi minljive (Interno gradivo pri predmetu Temeljni trženja, 2006).

Pri prvi dilemi lahko kot primer izpostavimo storitve dostopa do interneta, ki po svoji naravi spada med telekomunikacijske storitve, brez interneta pa so onemogočene številne informacijske storitve, med drugim elektronsko poslovanje, ki velja za najbolj razširjeno obliko. Kot primer prepletanja telekomunikacijskih in informacijskih storitev navajam tudi mobilni telefon, ki ima omogočen dostop do interneta. Torej lahko ugotovimo, da brez nekaterih telekomunikacijskih storitev ne moremo izvajati informacijskih storitev.

Pri drugi dilemi (narava storitve) lahko izpostavimo storitve ponudnikov strojne in računalniške opreme, katere prav tako potrebujemo za izvajanje informacijskih storitev, saj gre v tem primeru bolj za trgovsko dejavnost kot pa informacijsko storitev. Pri izključitvi storitev ponudnikov fizičnih izdelkov iz skupine informacijskih storitev se lahko opremo tudi na zgornjo definicijo o informacijski družbi, ki v ospredje postavlja storitve, ki temeljijo na znanju, ne pa na množični produkciji fizičnih izdelkov. Zato je pri opredelitvi informacijskih storitev potrebno poleg definicije o informacijskih storitvah izhajati tudi iz definicije o informatiki in informacijski družbi. Prva je temeljni kamen definicije o informacijskih storitvah, druga pa je njihova uporabnica.

Na podlagi teh treh definicij lahko povzamemo, da med informacijske storitve lahko spadajo storitve, ki temeljijo na uporabi, zajemanju, shranjevanju, prenosu in sprejemu

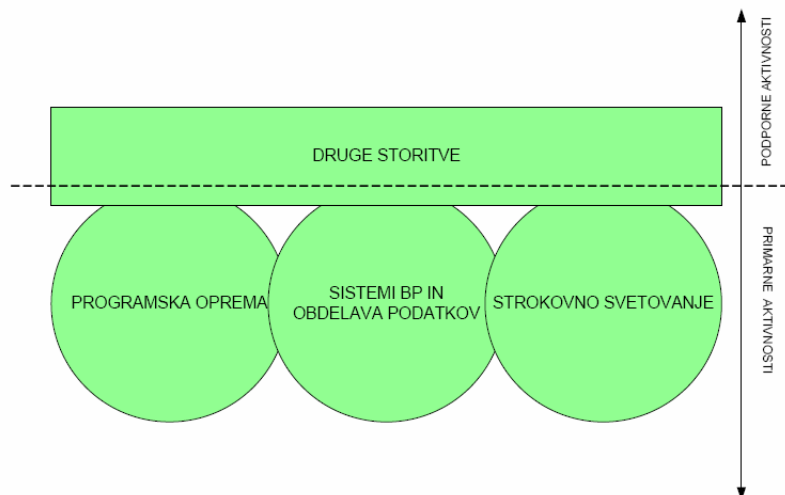
podatkov in informacij. Storitve temeljijo na znanju, saj jih izvajajo strokovnjaki s tega področja, ki se pri izvajanju svoje dejavnosti opirajo na uporabo telekomunikacijske infrastrukture in primerne strojne in računalniške opreme.

Informacijske storitve po Standardni klasifikaciji dejavnosti (SKD) Statističnega urada RS spadajo v dejavnost obdelave podatkov in s tem povezane dejavnosti. Potrebno je omeniti, da je naša kvalifikacija informacijskih storitev zelo podobna klasifikaciji NACE, ki je obvezna v EU (Dragović, 2006, str. 6). Številka dejavnosti je 72.000, ki se v nadaljevanju razdeli na šest poddejavnosti:

- storitve, povezane s svetovanjem o računalniški opremi (72.100);
- storitve, povezane s programsko opremo; programiranje, razvoj programske opreme, in svetovanje, povezano z razvojem programske opreme (72.200);
- storitve, povezane z obdelavo in integracijo podatkov (72.300);
- storitve, povezane z bazami podatkov (72.400);
- popravila in vzdrževanje opreme (72.500);
- druge storitve (72.600).

Zanimiva je opredelitev informacijskih storitev, kot jo je predstavil Luka Dragović (2006, str. 6) v svojem diplomskem delu *Konkurenčnost informacijskih storitev*. Storitve je najprej razdelil v dve večji skupini, in sicer na primarne in podporne storitve. Delitev je opravil pod predpostavko, da vse informacijske storitve niso enako pomembne. Kot kriterije za določanje pomembnosti informacijskim storitvam je navedel: kompleksnost storitev, mednarodna menjava in dodana vrednost na zaposlenega. Opredelitev informacijskih storitev lahko prikažemo z naslednjo sliko:

Slika 1: Klasifikacija storitev informacijske tehnologije

Vir: Dragović, Konkurenčnost informacijskih storitev, 2006, str. 8.

Primarne aktivnosti se razdelijo na tri večje skupine, ki zajemajo programsko opremo, sisteme baz podatkov in obdelavo podatkov in strokovno svetovanje. Te vrste storitev prinašajo visoko dodano vrednost ter presegajo meje posamezne države. Druge storitve predstavljajo predvsem vzdrževalna dela strojne in računalniške opreme, ki praviloma dosegajo nižjo dodano vrednost.

Takšno opredelitev oziroma delitev informacijskih storitev bom uporabila tudi jaz v diplomski nalogi. V nadaljevanju bom podrobneje predstavila posamezno skupino informacijskih storitev.

1.4.1 STORITVE, POVEZANE S PROGRAMSKO OPREMO

Programska oprema predstavlja največjo skupino informacijskih storitev. Računalniška programska oprema predstavlja množico programskih stavkov in ukazov, ki usmerjajo delovanje računalniškega sistema. Glede na namen delovanja so računalniški programi razdeljeni v štiri skupine:

1. uporabniški programi;
2. programski paketi za končne uporabnike;
3. sistemski programi;
4. programi za razvoj informacijskih sistemov.

Ad. 1)

Prva skupina programov je namenjena reševanju specifičnih problemov končnih uporabnikov. Izdelani so na podlagi analiz dobrih praks posameznega delovnega mesta, njihov namen pa je avtomatizirati posamezno delavno prakso. Primer uporabniškega programa je upravljanje odnosov s strankami (CRM – customer relationship management), glavna knjiga v računovodstvu ali poslovanje skladišča.

Ad. 2)

Programske pakete za končne uporabnike predstavljajo programi, ki se uporabljajo za vzdrževanje enostavnejših baz podatkov, oblikovanje teksta ali izdelavo izračunov. Izdelani so na dva načina, in sicer nam lahko ponujajo že izdelane standardizirane rešitve, oziroma nam ponujajo možnost izdelave svoje lastne rešitve.

Razvoj aplikacij za elektronsko poslovanje, razvoj internetnih strani in ostalih bi lahko uvrstili med obe skupini, ker vsebujejo karakteristike obeh. Izdelani so na podlagi dobrih praks, na drugi strani nam ponujajo standardizirane in nestandardizirane rešitve problemov.

Ad. 3)

Sistemski programi nadzirajo delovanje računalniškega sistema, torej brez njih ne moremo uporabljati računalnika. Zasnovani so s strani programerjev, ki so visoko kvalificirani in odlično poznajo delovanje računalniškega sistema. Med programe operacijskega sistema spadajo Windows, Oracle, Linux in starejši MS-DOS.

Ad. 4)

Programi za razvoj informacijskih sistemov so namenjeni programerjem oziroma razvijalcem uporabniških programov. Primer takega programa je sistem za upravljanje z bazami podatkov (DBMS) in sistem za računalniško podprt sistemski inženiring (CASE) (Gradišar, 2001, str. 160–162).

V skupino storitev, povezanih s programsko opremo, spadajo naslednji slovenski ponudniki informacijskih storitev: Microsoft Slovenija, IBM Slovenija, Oracle Slovenija, Hermes Softlab in S & T Hermes.

1.4.2 STORITVE, POVEZANE S SISTEMI BAZ PODATKOV IN OBDELAVE PODATKOV

V to skupino informacijskih storitev spadajo storitve, ki ponujajo obdelavo in transformacijo podatkov, integracijo podatkov ter storitve, povezane z obdelavo baz podatkov.

Za učinkovito obdelavo podatkov je v predhodnem postopku potrebno podatke poimenovati, označiti, definirati, jim določiti dopustne vrednosti, določiti, kdo ima do njih dostop in pravico do njihove uporabe (Grad, 1999, str. 6).

Za podjetja predstavlja najboljše rešitev, da so njihovi podatki zbrani v bazah podatkov, ki se medsebojno prepletajo. Dobro organizirana baza podatkov bi morala biti osnovana v vsakem podjetju, in sicer bi morala biti organizirana tako, da bi podjetju omogočala hiter dostop do podatkov, da bi vsebovala edinstvene podatke, da se jo da prilagoditi ter da omogoča učinkovito delo in varnost podatkov (Gradišar, 2001, str. 222).

Prednosti, ki jih prinašajo podatki, urejeni v organizirano bazo podatkov (Gradišar, 2001, str. 225):

- podatki so hitreje in bolje dostopni;
- boljši je nadzor in s tem povezana varnost podatkov;
- večja je podatkovna integriteta;
- manjša je odvisnost med programi in podatki;
- manjši so stroški pri razvoju in vzdrževanju programov;
- večja prilagodljivost pri razvoju programov.

1.4.3 STORITVE STROKOVNEGA SVETOVANJA

V to skupino informacijskih storitev spadajo storitve, ki so povezane s strokovnim svetovanjem o programski opremi, strojni opremi, izgradnji informacijskih sistemov in posameznih programskih rešitvah za končne uporabnike. Svetovanje opravljajo strokovnjaki, po možnosti programerji, ki so jim poznane dobre prakse. Na podlagi svojih izkušenj lahko posamezniku oziroma podjetju svetujejo, kakšna programska oprema je za njih najboljša oziroma kakšen informacijski sistem bi bil primeren za določeno podjetje. V to skupino spada tudi izobraževanje uporabnikov prve in druge skupine zgoraj navedenih storitev. Organizirana izobraževanja so pogosta v večjih podjetjih, ki se srečujejo s spremembami informacijskih sistemov, baz podatkov oziroma programske opreme.

1.4.4 DRUGE INFORMACIJSKE STORITVE

Druge storitve predstavljajo podporne aktivnosti zgornjim trem osnovnim. Sem spadajo storitve popravil, vzdrževanja in posodobitve posamezne storitve. Praviloma je ta vrsta storitev manj donosna in jo v večinoma izvajajo podjetja, ki so dobavitelji programske opreme, graditelji baz podatkov oziroma strokovnega svetovanja.

1.5 KJE JE SLOVENIJA DANES NA PODROČJU INFORMACIJSKE DRUŽBE

Pred vstopom v EU je morala RS zadostiti glavnim vstopnim pogojem, tako je bilo potrebno tudi zakonodajo na področju informacijske družbe in informacijskih storitev uskladiti z evropsko. S tem se je izpolnil tudi eden izmed temeljnih ciljev Modre knjige in široko odprla vrata razvoju informacijskih storitev. Zaradi same narave informacijskih storitev in hitrega razvoja tehnologije se zakonodaja neprestano dopolnjuje in spreminja. Eden izmed ključnih dogodkov sprejema RS v EU je bil sprejem Zakona o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu (v nadaljevanju ZEPEP), ki posebno obravnava elektronsko poslovanje, ki predstavlja najbolj razširjeno informacijsko storitev.

RS se lahko pohvali z odličnim elektronskim portalom E-državna uprava, uvedenim leta 2001, ki državljanom s pomočjo elektronskega poslovanja omogoča učinkovito komunikacijo z državnimi organi. Portal ponuja vrsto storitev s področja prometa, pravosodja, družine in socialnih zadev, kulture, kmetijstva, gospodarstva in financ, notranjih zadev, obrambe in okolja, šolstva, zdravstvenih storitev, socialnega in pokojninskega varstva, zaposlovanja in drugih, ki so državljanom na voljo noč in dan. Na portalu e-uprave je na primer mogoče opraviti naslednje storitve: sprememba stalnega bivališča, sodne izvršbe, prijave davkov, registracije vozila in številne druge storitve.

Slika 2: Vstopna stran E-uprave

Vir: Državni portal Republike Slovenije, 2008.

Najbolj zgovoren in uporaben kazalec razvitosti informacijske družbe pri nas in v svetu je uporaba interneta med državljani. Po podatkih RIS-a je bilo oktobra 2007 v RS zabeleženih 1.057.893 uporabnikov osebnih računalnikov. Glede na meritev števila uporabnikov v septembru 2006, ko je bilo zabeleženo 960.000 uporabnikov, ugotavljam 10-odstotno rast števila uporabnikov. V prvem četrtletju 2007 je imelo dostop do interneta 58 % gospodinjstev, kar je za 4 % več kot v enakem obdobju lanskega leta (Uporabniki interneta, 2008).

Najpogostejše aktivnosti, za katere redni uporabniki (opredelitev rednega uporabnika: to so tisti, ki so uporabili internet v zadnjih treh mesecih) dostopajo do interneta, so: iskanje informacij o blagu in storitvah, elektronska pošta, uporaba spletne strani e-uprave,

izobraževanje ter zabava v obliki igranja in prenašanja iger ter glasbe. Na zadnjih mestih so e-nakupovanje in e-bančništvo, kar pomeni, da uporabniki še niso čisto zaupljivi v varnost elektronskega poslovanja (Zdešar, 2007).

Po pričevanju RIS-a je danes na trgu 19 ponudnikov dostopa do interneta, med katerimi lahko državljani izbirajo (Ponudniki dostopa, 2008). Možna je izbira med kabelskim, telefonskim oziroma brezžičnim priključkom na internet. Cena dostopa do interneta je popolnoma podvržena tržnim mehanizmom in ne državnemu urejanju, kar je posledica liberalizacije telekomunikacij. Trenutno najcenejša ponudba dostopa do interneta znaša 14 evrov pri ponudniku T2 (Prodajna ponudba operaterja T2, 2008). Na trgu ponudnikov dostopa do interneta je trenutno zelo popularna in oglaševana ponudba »trojček«, pri kateri kupec ugodno pridobi dostop do kableske televizije, telefona in seveda interneta. Organizacije s področja raziskovanja, izobraževanja in kulture v okviru Javnega zavoda Arnes (Akademska in raziskovalna mreža Slovenije) dostopajo do interneta brezplačno. Omrežje Arnes je preko omrežja GEANT2 povezano z izobraževalnimi in raziskovalnimi središči drugih držav (O Arnesu, 2008). Na podlagi zgoraj navedenih dejstev lahko rečemo, da je dostop do interneta omogočen velikemu številu državljanov ter da je tudi cenovno sprejemljiv. Statistični podatki kažejo, da število uporabnikov interneta hitro raste.

Poleg izobraževanja ponuja internet številne zabavne vsebine na portalih televizijskih, radijskih in časopisnih medijev. Kot primer naj navedem spletne strani www.rtv slo.si, www.24ur.com, www.delo.si, www.finance.si, kjer so nam poleg trenutno aktualnih informacij na voljo tudi arhivi člankov in ostale multimedijske vsebine.

Vsako leto se poveča tudi število podjetij, ki ponujajo informacijske storitve, kar je razvidno iz spodnje tabele. Povečanje števila podjetij pa pomeni tudi ustvarjanje številnih novih delovnih mest. Med večja slovenska podjetja, ki se ukvarjajo z informacijskimi storitvami, spadajo SAP Slovenija, Oracle Slovenija, SRC SI, Hermes Softlab, S&T Hermes, Actual IT in drugi (Register Gospodarske zbornice Slovenije, 2008).

Tabela 1: Osnovni podatki za informacijske storitve, Slovenija, letno

VRSTA DEJAVNOSTI/LETO	2003	2004	2005
	Število podjetij	Število podjetij	Število podjetij
K72 Obdelava podatkov, s tem povezane dej.	1892	2087	2254
K72.1 Svetovanje o računalniških napravah	189	211	221
K72.2 Svetovanje, oskrba s programi	945	1046	1201
K72.21 Razvoj, založba programskih paketov	▫	95	145
K72.22 Programiranje, svetovanje	▫	951	1056
K72.3 Obdelava podatkov	197	203	198
K72.4 Omrežne podatkovne storitve	85	120	138
K72.5 Vzdrževanje, popravila računalnikov	321	331	312
K72.6 Druge računalniške dejavnosti	155	176	184

VIR: Statistični urad Republike Slovenije, 2008.

Zaključila bom s sklepom, da je RS uspešno vstopila v informacijsko družbo, ki z leti pridobiva nove razsežnosti. Pridobili smo zakonodajo s področja informacijske družbe, ki se glede na razvoj tehnologije in novih storitev dopolnjuje oziroma spreminja. S cenovno sprejemljivimi ponudbami dostopa do interneta je država svojim državljanom omogočila

uporabo elektronskega poslovanja, dostop do zabavnih vsebin, vsebin s področja izobraževanja ter ostalih. Zelo pomemben dosežek RS je postavitve portala e-uprave, kjer so na enem mestu zbrani vsi, za državljane pomembni podatki. Prav tako se lahko pohvalimo z uspešnimi podjetji s področja informacijskih storitev, katerih število vsako leto narašča.

Dejavnost, v kateri se je z vidika informacijske tehnologije in storitev najmanj storilo, so zdravstvene storitve. Z uvedbo zdravstvene kartice se je ustvarila infrastruktura, ki do sedaj ostaja neizkoriščena. Verjetno lahko v prihodnosti pričakujemo premike tudi na tem področju, saj bi primerna informacijska infrastruktura precej olajšala delo zdravstvenim delavcem in jih rešila administrativnega dela, ki je tudi eden izmed vzrokov za dolge čakalne vrste.

Problem predstavlja tudi pomanjkanje kadra z ustreznim znanjem s področja informacijskih storitev. Število diplomantov tehničnih, računalniških in informacijskih ved z leti upada kljub temu, da se zanimanje za tovrstni študij povečuje. Slednje pa lahko predstavlja upočasnitev tehničnega razvoja RS, saj novi kadri ne zadoščajo povpraševanju hitro rastočih podjetij. Trend upadanja tehničnih poklicev je velik problem tudi v ostalih članicah EU. Vzrok za nastalo stanje je v prenizkih plačah v primerjavi z drugimi primerljivimi poklici, med katerimi izstopajo sodniki in zdravniki. Nastalo stanje bi lahko omilila država z ukrepi, kot so proaktivna politika na področju davkov, izobraževanja in preseljevanja (Blog razgledi častnika Finance, 2007).

2 ZAKONSKA UREDITEV INFORMACIJSKIH STORITEV

2.1 RAZLOGI ZA ZAKONSKO UREDITEV INFORMACIJSKIH STORITEV

Uvajanje in razvoj informacijskih storitev predstavlja za državo enega izmed temeljnih ciljev, saj ima uporaba informacijskih storitev veliko prednosti, kot so hitrost, učinkovitost in kakovost v zbiranju podatkov. Uporaba informacijskih storitev pa lahko povzroči tudi negativne učinke, zaradi katerih je potrebna zakonska regulacija.

Razlogi, zakaj je zakonska ureditev informacijskih storitev nujno potrebna, so:

- zaščita pred monopolom;
- dostopnejše cene, kot če bi imeli monopol;
- izboljšanje kvalitete storitev;
- predstavitev nove oblike storitev;
- manj kršitev, kot če zakonske ureditve ne bi bilo;
- varovanje osebnih podatkov.

Država je zaščito pred monopolom v primeru telekomunikacij rešila s popolno liberalizacijo trga telekomunikacij, kar pomeni, da je telekomunikacijsko omrežje odprto in dostopno za vse operaterje in vsi ponudniki telekomunikacij na trgu imajo enake možnosti za poslovanje. Liberalizacija telekomunikacij je bila ena izmed zahtev EU in na njeni podlagi smo leta 2000 dobili nov Zakon o telekomunikacijah. Z zaščito pred monopolom država uporabnikom zagotovi ugodnejše cene za univerzalne storitve.

Z ustrezno zakonodajo država udeležencem na trgu omogoča enake možnosti in poskuša preprečiti kršitve. Zakonodaja določa tudi smernice delovanja in prilagoditve delovanju članic

EU. Kako uspešna je zakonodaja, pa se bo pokazalo na trgu oziroma po številu kršitev. Zaradi hitrega tehnološkega razvoja in posodobitve obstoječih storitev lahko pričakujemo, da bo v prihodnosti uvedenih še več zakonov s področja informacijskih storitev.

2.2 ZAKONODAJA

Informacijska družba v RS je še precej mlada in enako velja za zakonodajo s tega področja. Najstarejšo zakonodajo imamo s področja telekomunikacij, sedaj pa z vse hitrejšim razvojem tehnologije in novih informacijskih storitev dobivajo zakonsko podlago tudi informacijske storitve.

Temeljni zakoni, ki urejajo področje informacijskih storitev v RS, so:

- Zakon o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu (ZEPEP);
- Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih (ZVDAGA);
- Zakon o informacijskem pooblaščenca (ZInfP);
- Zakon o varstvu osebnih podatkov (ZVOP);
- Zakon o dostopu do informacij javnega značaja (ZDIJZ);
- Zakon o industrijski lastnini (ZIL);
- Zakon o avtorskih in sorodnih pravicah (ZASP).

Zakoni so medsebojno neodvisni, v nekaterih členih pa se medsebojno navezujejo. Podrobneje predstavljamo zgoraj navedene zakone in izpostavljam predvsem tiste člene, ki se nanašajo oziroma so pomembni z vidika informacijskih storitev.

2.2.1 ZAKON O INFORMACIJSKEM POOBLAŠČENCU

Na podlagi uvedbe Zakona o informacijskem pooblaščenca (v nadaljevanju ZInfP) 31. 12. 2005 je bil ustanovljen Urad informacijskega pooblaščenca. Z dnem začetka veljavnosti zakona sta prenehala delovati Inšpektorat za varstvo osebnih podatkov in Pooblaščenec za dostop do informacij javnega značaja in se združila v Urad informacijskega pooblaščenca. Informacijski pooblaščenec deluje kot samostojen in neodvisen državni organ. Glavni nalogi informacijskega pooblaščenca sta varstvo osebnih podatkov in pravica dostopa do informacij javnega značaja. V RS sta pravica dostopa do javnih informacij in pravica do varstva osebnih podatkov z Ustavo Republike Slovenije določeni kot temeljni človekovi pravici, zapisani v 38. in 39. členu (Biometrija, 2008). Informacijskega pooblaščenca imenuje Državni zbor Republike Slovenije na predlog predsednika RS. Predstojnica Urada je od 31. 12. 2005 dalje Nataša Pirc Musar, univ. dipl. prav (Uradni list RS, št. 113/2005).

Informacijski pooblaščenec je pristojen za opravljanje naslednjih nalog:

- inšpekcijski nadzor varnosti in obdelave osebnih podatkov ter nadzor nad iznosom osebnih podatkov iz RS;
- odločanje o pritožbi zoper odločbo, s katero je organ kršil pravico do dostopa ali ponovne uporabe informacij javnega značaja ter v okviru postopka na drugi stopnji tudi za nadzor nad izvajanjem zakona;

- odločanje o pritožbi posameznika, ko je upravljavec osebnih podatkov kršil njegovo pravico do seznanitve z zahtevanimi podatki, izpisi, vpogledi, registri po določbah zakona, ki ureja varstvo osebnih podatkov.

Poleg ZInfP so pristojnosti informacijskega pooblaščenca opredeljene še v:

- Zakonu o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-1);
- Zakonu o dostopu do informacij javnega značaja (ZDIJZ);
- Zakonu o medijih (ZMed);
- Zakonu o elektronskih komunikacijah (ZEkom-UPB1);
- Zakonu o ustavnem sodišču (ZUstS, 23a člen – pristojnost IP za vlaganje Ustavnih zahtev).

V zakonu so določene kazni za prekrške v višini od 100.000 SIT do 250.000 SIT.

2.2.2 ZAKON O VARSTVU OSEBNIH PODATKOV

Informacijske storitve, predvsem tiste, ki se izvajajo preko svetovnega spleta, so podvržene vdorom in zlorabam. Po mnenju dr. Boštjana Berčiča za aprilsko izdajo revije Sistem (2006, str. 24) do zlorabe osebnih podatkov lahko pride zelo hitro, saj je že vsaka uporaba osebnih podatkov za namene, drugačne od tistih, za katere so bili zbrani, zloraba osebnih podatkov. Zato je z vidika informacijskih storitev ta zakon zelo pomemben in ga je potrebno dobro poznati skoraj v celoti.

Zakon o varstvu osebnih podatkov (v nadaljevanju ZVOP) (Uradni list RS, št. 94/2007) določa pravice, obveznosti, načela in ukrepe, s katerimi se preprečujejo neustavni, nezakoniti in neupravičeni posegi v zasebnost in dostojanstvo posameznika oziroma posameznice pri obdelavi podatkov (člen 1). V 6. členu zakona so opredeljeni pomeni izrazov, ki so uporabljeni v zakonu. Naj navedemo najbolj ključne:

- *Osebni podatek* – je katerikoli podatek, ki se nanaša na posameznika, ne glede na obliko, v kateri je izražen.
- *Obdelava osebnih podatkov* – pomeni kakršnokoli delovanje ali niz delovanj, ki se izvaja v zvezi z osebnimi podatki, ki so avtomatizirano obdelani ali ki so pri ročni obdelavi del zbirke osebnih podatkov ali so namenjeni vključitvi v zbirko osebnih podatkov, zlasti zbiranje, pridobivanje, vpis, urejanje, shranjevanje, prilagajanje ali spreminjanje, preklic, vpogled, uporaba, razkritje s prenosom, sporočanje, širjenje ali drugo dajanje na razpolago, razvrstitev ali povezovanje, blokiranje, anonimiziranje, izbris ali uničenje: obdelava je lahko ročna ali avtomatizirana (sredstva obdelave).
- *Avtomatizirana obdelava* – obdelava osebnih podatkov s sredstvi informacijske tehnologije.
- *Osebna privolitev posameznika* – je prostovoljna izjava volje posameznika, da se lahko njegovi osebni podatki obdelujejo za določen namen, in je dana na podlagi informacij, ki mu jih mora zagotavljati upravljavec po tem zakonu; osebna privolitev je lahko pisna, ustna ali druga ustrezna privolitev posameznika.
- *Register zbirk osebnih podatkov* – je register, v katerem so podatki iz katalogov zbirk osebnih podatkov.

Z vidika varnosti sta pomembna odstavka 8. člena zakona, in sicer osebni podatki se lahko obdelujejo le, če je obdelava osebnih podatkov določena z zakonom ali če je za obdelavo določenih osebnih podatkov podana osebna privolitve posameznika. Namen obdelave osebnih podatkov mora biti določen v zakonu, v primeru obdelave na podlagi osebne privolitve posameznika pa mora biti posameznik predhodno pisno ali na drug ustrezen način seznanjen z namenom obdelave osebnih podatkov.

Pomemben je tudi 24. člen, ki govori o zavarovanju osebnih podatkov. Zavarovanje osebnih podatkov obsega organizacijske, tehnične in logično-tehnične postopke in ukrepe, s katerimi se varujejo osebni podatki in se preprečuje namerno nepooblaščen uničevanje podatkov, njihova sprememba ali izguba ter nepooblaščen obdelava teh podatkov. Orodja za preprečitev so:

- varovanje prostorov, opreme in sistemsko programske opreme, vključno z vhodno-izhodnimi enotami;
- varuje se aplikativna programska oprema, s katero se obdelujejo osebni podatki;
- preprečuje se nepooblaščen dostop do osebnih podatkov pri njihovem prenosu, vključno s prenosom po telekomunikacijskih sredstvih in omrežjih;
- zagotavlja se učinkovit način blokiranja, uničenja izbrisa ali anonimiziranja osebnih podatkov;
- omogoča kasnejše ugotavljanje, kdaj so bili posamezni osebni podatki vneseni v bazo osebnih podatkov, uporabljeni ali drugače obdelani in kdo je to storil, in sicer za obdobje, ko je mogoče zakonsko varstvo pravice posameznika zaradi nedopustnega posredovanja ali obdelave osebnih podatkov.

28. člen zakona govori o registru zbirk osebnih podatkov, za katere je odgovoren državni nadzorni organ. Register se vodi s sredstvi informacijske tehnologije in se objavi na spletni strani Državnega nadzornega organa za varstvo osebnih podatkov (spletna stran).

Tretji del zakona govori o pravicah posameznika in v 29. členu pojasnjuje, da mora državni nadzorni organ za varstvo osebnih podatkov vsakomur dovoliti vpogled v register zbirk osebnih podatkov in prepis podatkov.

Peti del zakona je osredotočen na iznos osebnih podatkov. Opredeljuje iznos osebnih podatkov v države EU in v tretje države. Iznos podatkov v EU nima posebne zakonske omejitve, ker imamo z EU usklajeno zakonodajo in je zagotovljena ustrezna raven varstva osebnih podatkov. Iznos podatkov v tretje države je bolj zapleten. Državni nadzorni organ mora namreč izdati odločbo, da ima država, v katero se prenašajo osebni podatki, ustrezno raven varstva osebnih podatkov. Ustrezna raven se ugotavlja preko inšpekcijskega nadzora oziroma na predlog fizične ali pravne osebe. Inšpekcijski nadzor izvajajo organi Urada informacijskega pooblaščenca (Zakon o informacijskem pooblaščenca, 2. člen).

Posebno poglavje v zakonu (78. do 81. člen) obravnava biometrijo ali telesne, vedenjske in fiziološke lastnosti, ki so edinstvene za posameznika. S pomočjo biometrije se določajo gesla za vstop v posamezne sisteme. Gesla se lahko določajo na podlagi telesnih lastnosti posameznika, na podlagi prstnega odtisa, šarenice, dlani, DNK in celo vonja. Lahko pa se določajo tudi na podlagi vedenjskih značilnosti posameznika, kot so način tipkanja, govor, lastnoročni podpis ali gibanje. Taka oblika gesel je varnejša, saj temelji na lastnostih posameznika, ki so edinstvene.

Potrebno je omeniti še, da je uporaba biometričnih gesel v zasebnem sektorju podvržena presoji informacijskega pooblaščenca. Uporaba biometričnih gesel je možna samo v primeru, da gre za varovanje tajnih podatkov ali poslovne skrivnosti, varovanje ljudi in premoženja ter da je taka oblika gesel nujno potrebna za opravljanje dejavnosti. Uporaba gesel je omejena na zaposlene v organizaciji, ki morajo biti o tem predhodno pisno obveščeni (Biometrija, 2008).

V predzadnjem delu zakona so opredeljene kazni za kršitve določb zakona. Kazni po starem zakonu o varstvu osebnih podatkov so znašale od 400.000 do 1.000.000 SIT, kazni po novem zakonu pa znašajo od 200 do 12.510 evrov. Zloraba osebnih podatkov je opredeljena tudi v kazenskem zakoniku tako, da kršitelja lahko doleti tudi zaporna kazen.

Zakon nam zagotavlja pravno varnost, vendar kljub obsežnemu zakonu obstajajo ovire, ki preprečujejo popolno varnost osebnih podatkov. Podjetja in posamezniki so neozaveščeni glede pomembnosti informacijske varnosti. Podjetja jo pogosto podcenjujejo in ne vlagajo dovolj denarja v tehnologijo za varstvo svojih podatkov (požarne zidove, več strežnikov, protivirusni programi ipd.). Ne zavedajo se dejstva, da jih bodo izgubljeni ali ukradeni podatki lahko stali precej več denarja kot dobra zaščita.

Enako velja za posameznike, ki brez ustrezne zaščite brskajo po svetovnem spletu in se srečajo s številnimi vohunskimi programi (spyware) in virusi, po drugi strani pa na istem računalniku plačujejo s kreditno kartico. Varnost osebnih podatkov ogrožajo »hekerji« oziroma osebe, ki vdirajo v tuje sisteme in računalnike. Vdirajo preko prisluškovanja prometu (na vozliščih – točka v omrežju, ki povezuje oziroma kjer se končujeta dve ali več podatkovnih zvez ali kanalov (Leksikon računalništva in informatike, 2002, str. 647)), ali enostavno uganajo geslo. Obstajajo namreč avtomatski programi, s katerimi se da uganiti geslo. Proti »hekerjem« se lahko zavarujemo s pametnimi gesli, ki jih bom opredelila v nadaljevanju.

Po besedah Marcusa Ranuma (2008, str. 39) za aprilsko izdajo revije Sistem je glavni motiv storilcev ego in denar. V preteklosti je bil na prvem mestu ego, sedaj je na prvem mestu denar. Storilci so postali bolj prebrisani in so ugotovili, da se poleg zabave in izraza moči da z vdorom v sistem večjega podjetja tudi dobro zaslužiti. Podjetja pa po vdoru v sistem težko izsledijo storilca, saj se ti namreč zavedajo, kaj jih čaka v primeru izsleditve in se na to pripravijo s popolnim zakritjem identitete.

Ker bodo »hekerji« verjetno en korak pred uporabniki, poglejmo nekaj predlogov, kako se uporabniki lahko sami zavarujejo. Po besedah gospoda Marcusa Ranuma (2008, str. 39) v intervjuju za aprilsko številko revije »Sistem podjetja in organizacije« je zelo težko preprečiti vdor v sisteme in krajo podatkov. Najpomembnejše, kar lahko naredijo, je, da imajo vedno pregled nad tem, kdo ima dostop do katerih podatkov, kar je posebno v večjih podjetjih skoraj nemogoče. Podal je nekaj možnih rešitev problema, ki se nanašajo predvsem na omejeno uporabo interneta in decentralizacijo podatkov.

Nekaj predlogov, kako poskrbeti za boljšo varnost osebnih podatkov:

- kriptološka orodja, s katerimi zaščitimo podatke, da nepooblaščenim ne bi mogel do njih (velja za osebne podatke, varnostne kopije in omrežja na daljavo);
- uporaba pametnih gesel – gesla, ki so daljša od 6 znakov, se ne nanašajo na osebne podatke posameznika (dan rojstva, imena družinskih članov, telefonske številke ipd.) oziroma uporaba gesel na podlagi biometričnih lastnosti;

- decentralizirani strežniki, več strežnikov za pomembne in manj pomembne podatke ter poseben strežnik za podatke, ki so namenjeni javnosti;
- omejena uporaba interneta (na »službenih« računalnikih naj ne bi bilo interneta).

2.2.3 ZAKON O DOSTOPU DO INFORMACIJ JAVNEGA ZNAČAJA

V pristojnosti Urada informacijskega pooblaščenca je tudi Zakon o dostopu do informacij javnega značaja (v nadaljevanju ZDIJZ). Za nas je ta zakon pomemben predvsem zaradi tega, ker nam dostop do informacij javnega značaja omogoča tudi informacijska tehnologija (internet) (Uradni list RS, št. 51/2006). S pomočjo interneta je namreč velikemu številu ljudi hitro in enostavno na razpolago velika količina informacij javnega značaja.

Temeljna naloga zakona je omogočiti vsem državljanom pravico do uporabe informacij javnega značaja, s katerimi razpolagajo državni organi, javne agencije in skladi ter občine (1. člen). Pomembno je, da nikomur ni odvzeta pravica do dostopa do teh informacij in da si državni organi prizadevajo za čim večjo obveščenost državljanov o njihovem delovanju (2. člen).

Opredelitev informacije javnega značaja je podana v 4. členu zakona, in sicer: »Informacija javnega značaja je informacija, ki izvira iz delovnega področja organa in se nahaja v obliki dokumenta, zadeve, dosjeja, registra, evidence ali dokumentarnega gradiva, ki ga je organ izdelal sam, v sodelovanju z drugim organom ali pridobil od drugih oseb.«

Z vidika informacijskih storitev je pomembno četrto poglavje zakona, ki govori o postopku za pridobitev informacije javnega značaja. V skladu s 16. členom se lahko za informacije javnega značaja poleg pisne in ustne zahteve zaprosi tudi po elektronski poti. Pri uporabi elektronske poti se uporabljajo določbe zakona o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu.

Informacijski pooblaščenec je s sprejetjem ZInfP odgovoren za dostop do informacij javnega značaja in pristojen za reševanje pritožb zoper odločbo organa, ki je zavrnil dostop do informacij javnega značaja.

Naslednja poglavja se nanašajo na sodno varstvo, spodbujanje in svetovanje v zvezi z dostopom in uporabo informacij javnega značaja, stroške ponovne uporabe informacij javnega značaja ter poglavje o poročanju ministrstvu. Državni organi morajo enkrat letno oddati ministrstvu letno poročilo o svojem delovanju v skladu s tem zakonom (37. člen).

Kazenske določbe so opisane v devetem poglavju zakona in se gibljejo od 150.000 do 350.000 SIT zoper kršitelje, ki namenoma uničijo informacije, evidence oziroma registre informacij javnega značaja oziroma ponovno uporabijo informacije javnega značaja v pridobitne namene, ne glede na to, da za tako dejanje niso imeli dovoljenja.

Pomanjkljivosti zakona (Mirkovič, 2002):

- zakon ne vsebuje oziroma ne zavezuje vseh treh vej državne oblasti, ker izključuje sodišča;
- nekatere temeljne določbe so preveč skope (na primer izjeme iz razkritja, 13. izjem navedenih v zakonu);

- ne zagotavlja hitrega in učinkovitega pravnega varstva prosilcev za informacije javnega značaja.

2.2.4 ZAKON O ELEKTRONSKEM POSLOVANJU IN ELEKTRONSKEM PODPISU

S sprejetjem ZEPEP je RS dokazala, da spodbuja razvoj elektronskega poslovanja ter poskuša odstraniti ovire, ki državljanke odvrtaajo od uporabe te oblike poslovanja. Zakon je dopolnjen z Uredbo o pogojih za elektronsko poslovanje in elektronsko podpisovanje (Uradni list RS, št. 98/2004).

Temeljna naloga zakona je opredelitev uporabe elektronskega podpisa, postavitvev pravil za izmenjavo elektronskih sporočil in prikaz enakovrednosti elektronske oblike dokumenta s klasično, to je papirno obliko dokumenta. Poleg navedenega je namen zakona tudi zagotoviti varstvo osebnih podatkov in potrošnikov ter dati kvalificiranemu potrdilu o varnem elektronskem podpisu pravno težo in priznavanje mednarodnih elektronskih podpisov in elektronskega poslovanja (Makarovič, 2001, str. 10–12).

Zaradi mednarodnega priznavanja elektronskega poslovanja je še posebno pomembno, da je naša zakonodaja usklajena z evropsko in zakonodajo ostalih držav.

Na začetku zakona sta opredelitvi elektronskega poslovanja in elektronskega podpisa ter z njima povezani pojmi. V drugem členu je opredelitev elektronskega podpisa, in sicer: »Elektronski podpis je niz podatkov v elektronski obliki, ki je logično povezan, vsebovan ali dodan drugim podatkom in ima namen preverjanja pristojnosti teh podatkov in prepoznavna podpisnika. Podatki za elektronsko podpisovanje so edinstveni in delujejo kot šifre ali zasebni šifrirni ključi, ki jih podpisnik uporabi pri izdelavi elektronskega podpisa. Varen elektronski podpis je podpis, ki je povezan izključno s podpisnikom, je iz njega mogoče ugotoviti podpisnika, je ustvarjen z varnimi orodji za elektronsko poslovanje, nad katerimi ima nadzor samo podpisnik ter je povezan s podatki, na katere se nanaša in vsebuje vse spremembe in dopolnitve teh podatkov.«

Drugo poglavje se nanaša na elektronsko poslovanje, in sicer predstavlja poslovanje z elektronskimi sporočili, uporabo podatkov v elektronski obliki ter dokazno vrednost teh podatkov. V 13. členu zakona je predpisano, da mora biti elektronska oblika enaka pisni, če so podatki v elektronski obliki dosegljivi in jih je možno kasneje še uporabiti. Obstajajo izjeme, pri katerih ta predpis ne velja, na primer pogodbe o dosmrtnem preživljanju, darilne pogodbe za primer smrti, predporočne pogodbe ali kupne pogodbe s pridržkom lastninske pravice.

Tretje poglavje je posvečeno elektronskemu podpisu. V skladu s 15. členom je varen elektronski podpis, overjen s kvalificiranim potrdilom, popolnoma enakovreden lastnoročnemu podpisu in ima enako veljavnost in dokazno vrednost. Kvalificirano potrdilo lahko izda samo kvalificiran overitelj, ki mora izpolnjevati določene pogoje, ki jih določa država s tem zakonom. Overitelj mora pred začetkom opravljanja dela državi predložiti svoja notranja pravila elektronskega poslovanja in opis opreme, ki jo bo uporabljal (18. člen). Specifikacija opreme in ostala pravila za dobre prakse overiteljev so določena v Uredbi o pogojih za elektronsko poslovanje in elektronsko podpisovanje. Kvalificirano potrdilo, ki ga izda kvalificiran overitelj v območju EU, je enakovredno našemu (46. člen).

Za elektronsko poslovanje v javni upravi je nujna uporaba overjenega podpisa pri SIGOV-CA in SIGENI-CA ali Centra Vlade za informatiko oziroma njemu podrejenih ali od njega potrjenih drugih overiteljev.

17. člen zakona določa, da se orodij za elektronsko podpisovanje in podatkov za elektronsko poslovanje ne sme uporabljati brez vednosti podpisnika. Z uporabo sedanje tehnologije je elektronski podpis učinkovito zaščiten pred poneverjanjem (37. člen zakona).

V četrtem poglavju so navedene kazenske določbe, in sicer se kazni gibljejo od 50.000 do 5.000.000 SIT. Kot primer hujšega kaznivega dejanja lahko navedemo izdajo kvalificiranega potrdila, ki ne vsebuje vseh potrebnih podatkov, ali pa vsebuje podatke, ki jih ne bi smelo vsebovati. Hujša kršitev zakona je tudi, kadar za kvalificirano potrdilo zaprosi oseba, pri kateri se ne da zanesljivo ugotoviti identitete (47. člen).

Uredba o pogojih za elektronsko poslovanje in elektronsko podpisovanje (Uradni list RS, št. 77/2000) je bila izdana kot dopolnitev zakona. Uredba vsebuje naslednje določbe:

- merila za presojanje izpolnjevanja zahtev overovateljev, ki izdajajo kvalificirana potrdila;
- notranja pravila overovateljev kvalificiranih potrdil;
- podrobne tehnične zahteve za elektronsko podpisovanje in elektronsko poslovanje;
- časovna veljavnost kvalificiranih potrdil;
- podrobnejše zahteve glede uporabe varnih časovnih žigov;
- vrsto in uporabe označbe akreditiranih overovateljev;
- pogoje za elektronsko poslovanje v javni upravi.

Zakon naj bi omogočal varno in učinkovito poslovanje po elektronski poti, vendar še vedno obstajajo nekatere ovire, ki preprečujejo popolno učinkovitost, in sicer predstavlja največjo slabost varnost podatkov, ker poslovanje poteka preko interneta in telekomunikacijskih orodij. Nevarnost predstavljajo vdori v omrežja in izpadi internetnega omrežja zaradi preobremenjenosti ali virusov. Elektronski podpis naj bi odpravil možnost razkrivanja zaupnih podatkov, saj zakon predpisuje, kako naj bo geslo sestavljeno, da bo varno. Zakon predpisuje, kdo ima dostop do določenih podatkov, kateri kriptografski algoritmi morajo biti uporabljeni in določa, katere aktivnosti so dovoljene. Izpadov internetnega omrežja je z napredkom tehnologije sicer vedno manj, bodo pa verjetno še naprej obstajali zaradi različnih razlogov. Informacijska rešitev mora biti v takih primerih pripravljena, da razveljavi transakcijo, brez nevarnosti, da izgubimo podatke oziroma podvojimo transakcijo.

Najbolj ključna ovira za večjo uporabo elektronskega poslovanja pa je nezaupanje in neodprtost uporabnikov, saj ne zaupajo v njegovo varnost. To oviro je težko premagati le z zakonom, pač pa še z dobro prakso na trgu.

2.2.5 ZAKON O VARSTVU DOKUMENTARNEGA IN ARHIVSKEGA GRADIVA TER ARHIVIH

Z novim Zakonom o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih (v nadaljevanju ZVDAGA) smo dobili zakonski okvir varovanja elektronskega dokumentarnega in arhivskega gradiv, saj je njegov predhodnik Zakon o arhivskem gradivu in arhivih (ZAGA) urejal le varovanje fizične oblike obeh gradiv. Z razvojem tehnologije in elektronske oblike

poslovanja je bila posodobitev zakona nujno potrebna. Kot zanimivost naj povem, da je Slovenija ena redkih držav, ki ima zakon o elektronskem arhiviranju, ostale evropske države se namreč držijo standarda na podlagi dobrih praks MOREQ, ki je nastal na predlog Sveta Evrope (Uradni list RS, št. 30/2006).

Na začetku zakona so navedene opredelitve, kaj je dokumentarno in kaj arhivsko gradivo, in sicer: »Dokumentarno gradivo je izvirno ali reproducirano gradivo, ki je nastalo pri delu pravnih ali fizičnih oseb. Oblika, ki je lahko pisna, tiskana, posneta na filmu, fotografirana in v drugih oblikah, ni po zakonu določena. Arhivsko gradivo pa je dokumentarno gradivo, ki ima trajen pomen za ohranjanje kulturne dediščine in znanosti.«

Na podlagi 40. člena zakona se arhivsko gradivo odbira iz dokumentarnega na podlagi vrednotenja dokumentarnega gradiva, na podlagi kriterijev, kot so: pomembnost vsebine gradiva, njegova vrednost za potrebe zgodovinopisja ter znanosti in kulture, potreb oseb za trajno pravno varnost, posebnost dogodkov v nekaterem obdobju ter specifičnost kraja in časa, izvirnost dokumentov ter druga merila, ki jih določi pristojni arhiv.

Drugo poglavje zakona opisuje načela zakona, ki so naslednja:

- načelo trajnosti;
- načelo celovitosti;
- načelo ohranjanja gradiva oziroma uporabnosti njegove vsebine;
- načelo dostopnosti gradiva;
- načelo varstva arhivskega gradiva kot kulturnega spomenika.

Najpomembnejše načelo je ohranjanje gradiva oziroma uporabnosti njegove vsebine, kar pomeni, da je potrebno dokumente v fizični in elektronski obliki skrbno varovati pred škodljivimi učinki, ki bi jih lahko poškodovali. Elektronske izvornike je poleg tega po določenem času potrebno prepisati na nove nosilce. Prepisovanje mora potekati po predpisih zakona, da se prenaša izvirnost. Hramba dokumentov mora zagotavljati trajnost gradiva oziroma reprodukcije njegove vsebine. Načelo celovitosti deluje na podlagi načela trajnosti in pravi, da mora biti dokumentacija hranjena tako, da zagotavlja nespremenljivost in integralnost dokumentarnega gradiva in reprodukcije njegove vsebine. Dokumentarno gradivo mora biti ves čas hrambe zavarovano pred možnimi poškodbami ali izgubo. Dostopno mora biti le pooblaščenim uporabnikom. Varovanje arhivskega gradiva mora biti, zaradi statusa kulturnega spomenika, hranjeno še posebej skrbno.

Pri pretvarjanju fizične oblike dokumentarnega gradiva v elektronsko mora priti do zanesljive pretvorbe, kar pomeni, da se zagotovi avtentičnost gradiva. Reprodukcijska mora zagotavljati, da so zajete vse sestavine vsebine izvornika, da pretvorba vsebuje primerno število kontrol pravilnosti in kakovosti pretvorbe ter da se dodatne vsebine k izvorniku hranijo ločeno. Voditi se mora tudi posebna evidenca v zvezi s pretvorbami izvornikov, ki morajo biti narejene po veljavnih predpisih Vlade Republike Slovenije. Dokumentarno gradivo se po zanesljivi pretvorbi v elektronsko obliko lahko uniči, kar pa ne velja za arhivske izvornike, ki se jih ne sme uničiti.

V skladu z 18. členom zakona mora oseba, ki dokumentarno gradivo hrani v digitalni obliki, sprejeti notranja pravila, skladna z podzakonskimi predpisi in pravili stroke. Kontrolni seznam za potrjevanje notranjih pravil Arhiva RS zajema številne dokumente iz predhodnih postopkov za pripravo hrambe in zajema dokumentov. Priložiti je potrebno dokumente o

predhodnih raziskavah, popise virov gradiva, študije upravičenosti e-poslovanja in e-hrambe ter njihove izvedljivosti, analize tveganja, določitev zahtev za hrambo, oceno trenutnih informacijskih sistemov in vzpostavitev informacijskega sistema.

Poleg zgornje dokumentacije je potrebno za potrditev notranjih pravil priložiti še številne dokumente s področja informacijske varnosti. Ta dokumentacija zajema popis informacijskih virov, oceno tveganj, politiko varovanja informacij, politiko upravljanja informacijskih virov, politiko o fizičnem in tehničnem varovanju prostorov in opreme, politiko nadzora dostopa, politiko upravljanja komunikacijske infrastrukture, politiko upravljanja varnostnih incidentov in politiko nepretrganega poslovanja.

Notranja pravila posameznega podjetja, ki bo arhiviralo svoje dokumente, bodo odvisna od načina delovanja poslovnih procesov tega podjetja, vsekakor ne bodo za vsa podjetja unikatna (Berčič, 2008, str. 13).

Posebno pomemben z vidika informacijskih storitev je šesti del zakona, ki se nanaša na zagotavljanje infrastrukture in storitev. V skladu z 71. členom zakona vlada predpiše kriterije, ki jih mora izpolnjevati programska in strojna oprema za hrambo gradiva, programska in strojna oprema za zajem gradiva ter programska in strojna oprema za spremljevalne storitve hrambe gradiva, kot so uničenje ali analiziranje. Zakon predpisuje, da arhivsko gradivo lahko hranijo samo za ta namen usposobljeni ponudniki (72. člen).

Kršitve zakona se kaznuje z denarno kaznijo od 100.000 do 2.000.000 SIT.

Kmalu po sprejetju zakona je bila sprejeta Uredba o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva (Uradni List RS, št. 86/2006), ki dopolnjuje zakon v členih, ki se nanašajo na notranja pravila oseb, ki varujejo dokumentarno oziroma arhivsko gradivo, registracijo opreme in storitev za digitalno hrambo, upravljanje z arhivskim in dokumentarnim gradivom ter delovanje arhivske komisije. Uredba je usklajena z mednarodnimi ISO standardi, kot so standard ISO 14721 – za izdelavo arhivskih sistemov elektronskih virov, standard ISO 15489 – sistemi upravljanja dokumentov, standard ISO 23081 – načela metapodatkov za dokumente, standard ISO/IEC 17799/BS7799 – varnost informacijskih sistemov, standard ISO/IEC 27001 – Information security management systems, standard ISO 9706 – Information and Documentation – Paper for Documents – Requirements for Permanence, standard ISO 11108 – Information and Documentation – Archive Paper for Documents – Requirements for Permanence, standard ISO 18014 – Time Stamping Services, standard ISO/IEC 12207 – Software life cycle processes), z britanskim standardom BS 5454 Recommendation for the storage and exhibition of archival documents.

V prihodnosti lahko pričakujemo, da se bodo sprejeli še številni podzakonski akti, ki bodo v praksi zagotavljali izvajanje sistema za dolgotrajno digitalno arhiviranje arhivskega in dokumentarnega gradiva pravnim in fizičnim osebam.

Zakonodaja, ki tudi deloma ureja elektronsko arhiviranje:

- Zakon o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu;
- Zakon o splošnem upravnem postopku;
- Sodni red;
- Slovenski računovodski standardi;
- Zakon o davku na dodano vrednost;

- Zakon o davčnem postopku;
- Zakon o dostopu do informacij javnega značaja idr.

2.2.6 ZAKON O VARSTVU INTELEKTUALNE LASTNINE

Zakon o varstvu intelektualne lastnine (v nadaljevanju ZIL) se na področju informacijskih storitev nanaša predvsem na proizvajalce programske opreme in baz podatkov ter njihovo zaščito (Uradni list RS, št. 51/2006).

Vsebina zakona je določitev pravic intelektualne lastnine, postopke za registracijo teh pravic in njihovo sodno varstvo. Pojmovanje intelektualne lastnine zajema: patente, modele, varstvene certifikate, geografske označbe in znamke. Predvsem je pomembno dejstvo, da so patenti, znamke, modeli in geografske označbe mednarodno veljavni, posledično jih je potrebno registrirati.

Naj navedem podrobneje vrste zaščit intelektualne lastnine. Za zaščito informacijskih storitev se uporabljata predvsem patent in znamka, zato malo več besed o njiju. Preden začnemo z opredelitvijo posamezne vrste zaščite, je potrebno omeniti, da matematičnih formul, algoritmov oziroma drugačnih funkcij, iz katerih so sestavljene baze podatkov in programska oprema, ni možno patentirati. Patentirajo se lahko poslovni procesi, organizacijska struktura oziroma poslovna pravila v programski opremi oziroma bazi podatkov.

Pri zaščiti znamke programske opreme in baze podatkov ni nobenih omejitev. Njihova zaščita je priporočljiva.

Patent se podeli za izum s slehernega področja tehnike, ki je nov, na inventivni ravni in industrijsko uporabljev (10. člen). Industrijsko uporabljev pomeni, da ga lahko uporabimo v katerikoli gospodarski panogi, vključno s kmetijstvom. Izum se šteje za novega, če do datuma vložitve prošnje za patentiranje taka tehnologija ni obstajala. Dokler se proces patentiranja ne zaključi, je vsebina prijave tajna. V primeru, da se za patent istega proizvoda poteguje več prosilcev, je zanj upravičen tisti, ki je za patent zaprosil prvi. Prijava za registracijo patenta mora po 86. členu zakona vsebovati: zahtevo za prijavo, opis izuma, grafični prikaz izuma, kratko vsebino in namen izuma. Za evidenco prijavljenih patentov se vodi poseben register. Evropska patentna prijava, za katero se zahteva varstvo v RS, je enakovredna nacionalni patentni prijavi (26. člen).

Patent izumitelju pripisuje ekskluzivne pravice in možnosti uporabe izdelka. Patentirani proizvodi in procesi so na voljo le uporabniku, ki ima dovoljenje izumitelja. Pravice iz patenta lahko trajajo 20 let oziroma pravice iz patenta s skrajšano dobo 10 let.

Znamka se uporablja za razlikovanje proizvodov in storitev različnih proizvajalcev. Predstavlja znak ali zaporedje znakov, ki ga lahko grafično prikažemo. Kot znamko ne moremo registrirati grafičnega prikaza, ki nima nobenih razlikovalnih učinkov (43. člen). Prošnja za registracijo znamke mora vsebovati: zahtevo za registracijo znamke, seznam proizvodov in storitev, za katere je potrebno varstvo in prikaz znakov na številu izvodov, ki jih predpisuje podzakonski akt. Pravice iz znamke so podobne pravicam iz patenta, in sicer izumitelj odloča, kdo lahko znamko uporablja. Pravice iz znamke trajajo deset let od vložitve prošnje.

Za vsako obliko varstva industrijske lastnine se vodi register, v katere so vpisani podatki o modelu, znamki, patentu ali geografski označbi. Za vzdrževanje registra pravic je potrebno plačati pristojbino, in sicer za patent enkrat letno, za model plačilo enkrat na pet let in za znamko plačilo enkrat na deset let.

V devetem poglavju so predstavljene možnosti sodnega varstva in uveljavljanja pravic. Sodno varstvo se zahteva za primer ničnosti pravic iz patenta, znamke in modela. Do tega pride v primeru, če opisi izuma niso popolni oziroma ga ni mogoče uporabiti v dejavnosti, za katero je bil izdelan. Izumitelj lahko zahteva, da je njegovo ime navedeno na vseh dokumentih, kjer bo prisotna uporaba izuma. Sodišče lahko odloča tudi o izbrisu znamke iz registra v primeru, da je njen namen in uporaba proti zakonu. Razveljavitev znamke je možna v primeru, da prijavitelj znamke v petih letih od vpisa v register ni uporabljal (120. člen).

Sodišče lahko s prisilno licenco določi uporabo izuma tretjim osebam, če izumitelj zlorablja pravice iz patenta, tako da omejuje konkurenco. Prisilno licenco lahko določi tudi v primeru, če je od izuma odvisna državna varnost oziroma kakršen koli drug javni interes.

Za neavtorizirano uporabo patenta, modela, znamke ali geografske označbe se uporabnika kaznuje z denarno kaznijo v višini od 100.000 do 10.000.000 SIT.

2.2.7 ZAKON O AVTORSKIH IN SORODNIH PRAVICAH

Zakon o avtorskih in sorodnih pravicah (v nadaljevanju ZASP) se pri varstvu intelektualne lastnine pridružuje Zakonu o varstvu industrijske lastnine. Pod tem zakonom se zavarujejo algoritmi, matematične funkcije in ostali funkcije, ki sestavljajo računalniške programe (Uradni list RS, št. 16/2007).

V zakonu so urejene določbe o avtorskih in sorodnih pravicah. Avtorske pravice so pravice s področja književnosti, znanosti in umetnosti, ki jih z ustvarjenim delom pridobi avtor. Sorodne pravice pa so pravice založnikov, filmskih ustvarjalcev, izdelovalcev podatkovnih baz, radijskih in televizijskih organizacij.

V posebnih določbah o avtorskih delih so avtorska dela razdeljena po skupinah na avdiovizualna dela in računalniške programe, ki so deležni podrobnejše obravnave. Avtorji lahko svoja dela zavarujejo tako, da izvirnike registrirajo pri pristojnem organu. Varstvo pravic lahko uživajo državljani RS, državljani članic EU in tisti, ki imajo v RS stalno prebivališče. Varstvo pravic, ki vključuje državljane drugih držav, obravnava osmo poglavje zakona z naslovom razmerja s tujimi elementi. Za avtorska dela veljajo govorna in pisna dela, gledališka in koreografska dela, glasbena dela, avdiovizualna dela, likovna in arhitekturna dela, fotografska dela, kartografska dela, dela industrijskega oblikovanja ter predstavitve s področja znanosti in tehnike (5. člen).

Za nevarovana dela veljajo ideje, načela in odkritja ter ljudske stvaritve in uradna besedila, kot je zakonodaja in upravna in sodna dokumentacija (8. člen).

4. členu zakona opisuje razmerje med sorodnimi in avtorskimi pravicami. Z zavarovanjem sorodnih pravic namreč avtorske pravice ostanejo nedotaknjene in se vanje ne sme posegati na noben način. To pravilo velja tudi za osnutke in dele avtorskega dela, ki so samostojna intelektualna lastnina. Naslov avtorskega dela mora biti edinstven za posamezno avtorsko

delo. Predelave, kot so prevodi, priredbe ali druge spremembe dela so možne, če s predelavo niso okrnjene pravice avtorja.

Avtor dela je fizična oseba, ki je naredila avtorsko delo. V primeru, da njegovo ime ni znano, je do avtorskih pravic upravičena oseba, ki delo izda. Predhodna določba preneha veljati v primeru, da se pravi avtor pojavi. Avtorsko delo ima lahko tudi več avtorjev, ki so vsi deležni prihodkov iz avtorskih pravic, vendar v deležu prispevka k delu.

V zakonu so navedene tri vrste avtorskih pravic, in sicer moralne, premoženjske in druge avtorske pravice. Moralne pravice predstavljajo avtorjevo osebno in duhovno navezanost na izdano delo. Premoženjske pravice zastopajo avtorjevo premoženje, ki ga je in bo pridobil iz naslova izdanega dela. Izključno avtor ima pravico do prihodkov iz izdanega dela.

Avtorska pravica je za avtorja doživljenjska, po njegovi smrti je veljavna še 70 let. V primeru večjega števila avtorjev se trajanje pravice šteje od datuma smrti zadnjega avtorja. Pravice iz sorodnih pravic trajajo 50 let po smrti avtorja.

Pravice iz računalniških programov (111. člen do 117. člen)

Pravice iz računalniških programov se nanašajo na vsako obliko programa in vključujejo tudi gradivo, potrebno za njihovo izdelavo, ne vključujejo pa idejne zasnove.

Avtor računalniškega programa ima izključno pravico do razmnoževanja računalniškega programa ali njegovih delov, posodobitve računalniškega programa in njegovo distribucijo. Pravice iz naslova računalniškega programa se lahko prenesejo na tretjo osebo z licenčno pogodbo.

Glede na vsebino licenčne pogodbe lahko licenčni uporabnik popravlja napake na računalniškem programu in preučuje ter testira uporabo programa. Ne sme pa računalniškega programa posojati, razen v primeru, da je to navedeno v licenčni pogodbi.

Sprememba kodne oblike računalniškega programa je možna, če je nujno potrebna za nemoteno delovanje računalniškega programa v sodelovanju z drugimi računalniškimi programi in strojno opremo. Spremeni se lahko samo tisti del programa, ki zavira normalno delovanje programa. Poleg tega mora spremembo izvršiti pridobitelj licence ali od njega pooblaščen oseba. Te spremembe pa ne smejo biti v smeri, ki bi prizadela zakonite interese avtorja ali bi bila v nasprotju z namensko uporabo računalniškega programa.

Določbe tega zakona ne posegajo v veljavnost ostale zakonodaje, ki ureja varstvo patentov in blagovnih znamk ter zakonodaje, ki ureja neomejevanje konkurence.

Pravice izdelovalcev podatkovnih baz (141. člen)

Pravice izdelovalcev baz podatkov so obravnavane kot sorodne pravice in ne vključujejo programske opreme za izdelavo baz podatkov. Programska oprema za izdelavo baz podatkov se obravnava kot avtorska pravica.

Baza podatkov je zbirka podatkov, ki je metodično urejena in dostopna z elektronskim ali drugim virom. Pridobitev in predstavitev njene vsebine mora zahtevati dovolj veliko naložbo v smislu kakovosti ali količine. Pravice iz tega zakona so neodvisne od ostalih pravic.

V primeru baz podatkov je potrebno zavarovati celotno vsebino baze podatkov, vsak kakovostno in količinsko znatni del baze in neznatne dele teh podatkov, kadar se te uporabljajo ponavljajoče ali po kakšnem drugem zaporedju.

Baze podatkov, ki jih izdelata neka oseba po predlogih in idejni zasnovi delodajalca, se obravnavajo kot avtorsko delo delodajalca. Drugače ima avtor izključno pravico, da svoje baze podatkov posoja, reproducira in prikazuje javnosti. Tretja oseba lahko brez privoljenja avtorja pridobi pravico do prejema določene baze podatkov, če je bistvena za dobrobit države.

Pravice izdelovalcev baz podatkov trajajo 15 let od njihove objave. Spremembe baz podatkov, ki bistveno izboljšajo njeno delovanje, podaljšajo dobo trajanja.

Kazni se gibajo od 60.000 SIT do 400.000 SIT, pri čemer je najhujša oblika kršitve neavtorizirano razmnoževanje, kopiranje ali posojanje avtorskega dela.

Večina hujših kršitev se nanaša na računalniške programe in druge elektronske rešitve. Ena izmed njih je uporaba računalniškega programa v gospodarske namene, ki je neavtorizirana. Nezakonito je vsako reproduciranje, dajanje v najem ali prikaz v javnosti, baze podatkov, ki je avtorsko zaščitena. Za hujšo kršitev se šteje tudi sprememba elektronskega podatka za upravljanje pravic ter nato prikaz avtorskega dela v javnosti. Enako huda kršitev je ustvaritev programa za spremembo elektronskih podatkov za upravljanje pravic.

Za ugotavljanje nepravilnosti je pristojna tržna inšpekcija, ki zaseže opremo ali predmete, ki so nastali s prekrškom in zahteva odpravo nepravilnosti.

2.3 POVZETEK ZAKONODAJE

Predstavljeni zakoni so neposredno oziroma posredno povezani z informacijskimi storitvami. Neposredno se na informacijske storitve nanašata ZEPEP in ZVDAGA. Neposredno predvsem zato, ker se bistveno nanašata na vsebino informacijskih storitev. Ostali zgoraj navedeni in predstavljeni zakoni pa so posredno povezani z informacijskimi storitvami, kar pomeni, da niso nujno potrebni za razvoj vsebine informacijskih storitev, vsebujejo pa določbe za učinkovito in varno izvajanje slednjih.

Poleg v tej nalogi predstavljenega ožjega nabora zakonodaje obstaja še zakonodaja, ki se nanaša na infrastrukturo, po kateri potekajo informacijske storitve. To so Zakon o telekomunikacijah, Zakon o splošnem upravnem postopku, Zakon o elektronskih komunikacijah, Zakon o medijih in drugi.

Naj povzamem sedaj nekatere bistvene usmeritve predstavljenih zakonov. Najbolj množično uporabljena informacijska storitev je elektronsko poslovanje, torej bo povzetek glavnih tez **ZEPEP** prvi. Zakon je smernica vsem ustvarjalcem aplikacij in programske opreme, povezane z elektronskim poslovanjem.

Najpomembnejša pridobitev, uvedena z zakonu, je izenačitev papirne in elektronske oblike dokumentov ter omogočanje, da nam elektronski podpis zagotavlja varnost pri poslovanju preko elektronskih medijev. S podzakonskimi akti je predpisan način elektronskega poslovanja, da bo le-ta potekal varno. Ni predpisano, da je elektronska oblika poslovanja edina in nujno potrebna, vendar si sodobna in urejena podjetja ne predstavljajo več poslovanja

brez elektronske oblike le-tega. Elektronska oblika poslovanja je po zakonu enakovredna klasični papirni.

ZVDAGA ureja način hranjenja elektronske in papirne dokumentacija za nadaljnjo uporabo. Zakon deluje na tezi, da je elektronska oblika enaka papirni in predpisuje način hranjenja in ohranjanja dokumentarnega in arhivskega gradiva. Ponudniki storitev digitalizacije dokumentacije in programske opreme, katera bo dokumentacijo vodila, se bodo morali poleg zakona ravnati tudi po določbah podzakonskih aktov. Podzakonski akti bodo dopolnjeni z evropskim standardom o elektronski hrambi gradiva MOREQ, ki pa bo kmalu dopolnjen z MOREQ2 oziroma novimi smernicami.

Nadalje sem predstavila zakone, ki predpisujejo, v kakšni obliki in vsebini morajo biti izvajane informacijske storitve, da ščitijo svoje uporabnike. V letu 2005 je bil ustanovljen neodvisen državni organ, Informacijski pooblaščenec, ki skrbi za zaščito osebnih podatkov in dostopnosti do informacij javnega značaja. V pristojnosti Informacijskega pooblaščenca sta tudi izvajanje ZVOP in ZDIJZ.

ZVOP preprečuje nedovoljene posege v zasebnost posameznika pri obdelavi podatkov. Poleg tega, da je informacijske storitve potrebno zasnovati na taki ravni, da uporabnikovi osebni podatki ne bodo ogroženi, je zelo pomembno orodje za preprečevanje zlorab tudi elektronski podpis, ki naj bi bil edinstven. Kot uspešna zaščita podatkov se je na trgu pojavila tako imenovana pametna kartica, ki poleg elektronskega podpisa omogoča tudi fizično varovanje. Ponudniki informacijskih storitev so tisti, ki so dolžni svojim uporabnikom svetovati, kako lahko sami zaščitijo svoje podatke, s svetovanjem o primerni varnostni programski opremi ter katere so pomanjkljivosti interneta kot infrastrukture informacijskih storitev.

ZDIJZ predpisuje, da morajo biti informacije javnega značaja dostopne vsem prosičcem. Informacije javnega značaja so tiste informacije, ki poročajo o delovanju državnih organov, javnih agencij, skladov, občin in drugih državnih organov. Navedeni organi si morajo prizadevati za čim boljšo obveščenost državljanov o svojem delovanju. Zakon se prepleta z ZVDAGA v členih, kjer je obravnavano arhivsko gradivo, ki zadeva državno varnost in obrambo. Dostop do teh informacij javnega značaja je časovno omejen glede na čas nastanka določenega arhivskega gradiva. Primer informacijske storitve, kjer je zbrano največ informacij javnega značaja na enem mestu, je portal E-uprave.

Ustvarjanje programske opreme, aplikacij, internetnih strani, programov za obdelavo baz podatkov je največkrat plod dolgoletnih raziskav, kar pomeni, da je v te storitve vloženih veliko materialnih sredstev. Proizvajalec mora zato njihovo uporabo zaščititi ali s patentom ali znamko, da si zagotovi ekskluzivne pravice za njihovo uporabo. Pravila za zaščito ureja ZIL. Dostop do njih ima samo avtoriziran uporabnik, ostala uporaba je kazniva. Pravico do patenta oziroma znamke ima tisti, ki prvi vloži prošnjo.

Drugi zakon s področja intelektualne lastnine je **ZASP**. V skladu s tem zakonom so zavarovana vsa javnosti dostopna in nedostopna dela s področja filma, književnosti, znanosti, glasbe in plesa, slikarska in arhitekturna dela. Pravice izkoriščanja ustvarjenega dela ima avtor in njegovi pooblaščenca. Z zakonom so zaščitene avtorjeve moralne, premoženjske in druge pravice. Avtorska pravica velja tudi v primeru računalniških programov, ki so javnosti dostopne preko licenčnih pogodb. Njihovo reproduciranje, spreminjanje, preprodaja oziroma drugačni posegi, ki niso v skladu z licenčno pogodbo, so prepovedani. Uporaba baz podatkov, ki so avtorsko zaščitene, je dovoljena samo od avtorja pooblaščenim uporabnikom.

Značilnost zgoraj navedenim zakonom je, da so do tehnologije, ki je potrebna za izvedbo smernic zakona, nevtralni. Osnovni namen zakona je postaviti okvire, kako naj bi neka stvar delovala, in ponuditi možnost posameznikom, da sami izberejo pot do izvedbe. Eden izmed glavnih razlogov pa je preprečitev omejevanja konkurence. S predpisano tehnologijo v zakonu bi namreč zelo omejili število ponudnikov.

Namenoma sem na koncu predstavitve vsakega zakona navedla višino kazni za kršitve, ki so razmeroma nizke v primerjavi s škodo, ki jo lahko utрпи oškodovanec. Višje kazni so predpisane le za kršitve zoper varstvo industrijske lastnine, kjer je najvišja predpisana kazen 10.000.000 SIT. Vendar glede na to, da gre v tem primeru za prekršek, kjer so vključeni izjemni proizvodi, si zlahka predstavljam, da je v primeru gospodarske škode oškodovanca vsota zanemarljiva. Kazni za kršitev vdora v informacijski sistem nekega podjetja so minimalne v primerjavi z materialno škodo, ki jo utрпи podjetje. Posledice, ki lahko nastanejo pri taki obliki kršitve, so lahko naslednje:

- kraja podatkov ali celo izguba podatkov;
- onemogočeno delovanje;
- angažiranje številnih zaposlenih za saniranje nastale situacije, ki sicer delujejo na drugih projektih;
- zanemarjanje tekočega dela;
- zamude z roki dobave;
- izguba stranke.

Našteli smo le nekaj možnih scenarijev, ki lahko podjetjem prinesejo gospodarsko škodo ter kvarijo njihov ugled.

Zakonodaja se na podlagi praks na trgu dopolnjuje in izpopolnjuje ter se bo tudi v prihodnosti. Spremembe veljajo seveda tudi v evropskem merilu, zato k nam prihajajo tudi dopolnjene evropske smernice.

2.4 PRIMERJAVA USKLAJENOSTI NAŠE ZAKONODAJE Z EVROPSKIMI DIREKTIVAMI

S prehodom RS v EU, 1. maja 2004, je bila potrebna uskladitev naše zakonodaje z evropsko. Evropska zakonodaja ima dva stebra prava. Prvi, primarni, vsebuje ustanovitvene pogodbe, njihove dopolnitve, pogodbe o pridružitvi držav članic in pogodbe s tretjimi državami. Drugi, sekundarni steber vsebuje predpise in odločbe, ki jih izdajajo institucije Skupnosti. Predpisi in odločbe so zbrane v obliki uredb, direktiv in priporočil ter mnenj. Uredbo evropskega prava se lahko primerja z našo uredbo kot predpisom in je ni potrebno prenesti v naš pravni red, ker je veljavna takšna, kot je sprejeta. Veljati začne z datumom sprejema v vseh državah članicah istočasno. Direktiva je unikatni predpis zakonodaje EU in njen namen je harmonizacija zakonodaj držav članic. Urejajo minimalne standarde, ki morajo veljati v vseh državah članicah. Dopusčajo nekatere možnosti izbire, ki jih potem urejajo nacionalne zakonodaje držav članic. Priporočila in mnenja ne veljajo za pravno zavezujoče akte. Pravo EU deluje po treh temeljnih načelih, in sicer **načelu avtonomnosti, načelu primarnosti in načelu neposredne uporabnosti**. Avtonomnost pomeni, da je evropski pravni red neodvisen od pravnih redov držav članic. Pravo EU je po hierarhiji višje od nacionalnih pravnih pravil, kot je opredeljeno v načelu primarnosti. Neposredna uporabnost pa pomeni, da se lahko

posameznik v državi članici pred nacionalnimi pravnimi in drugimi organi sklicuje na pravna pravila EU.

Evropska zakonodaja je objavljena v evropskem Uradnem listu v vseh jezikih držav članic. Preveritev skladnosti bomo preverjali na ravni direktiv, ki se usklajujejo z našo zakonodajo, ostali pravni akti so nam določeni. Direktiva je sestavljena iz dveh delov, in sicer najprej pojasnjuje namen, ki bo dosežen z njenim sprejetjem ter navaja spremembe, ki jih uvaja. Drugi del direktive predstavlja uradni del, ki ga morajo v svoji zakonodaji upoštevati države članice. Nekateri členi so opcijski, kar pomeni, da dopuščajo državam članicam izbiro med možnostmi, ki jih predlaga direktiva oziroma zadržijo obstoječo rešitev svoje zakonodaje. Zakoni, ki sem jih predstavila v nalogi, so večinoma sestavljeni iz več evropskih direktiv in bi morali biti z njimi tudi usklajeni. Preveritev skladnosti slovenske zakonodaje z evropskimi direktivami sem naredila za tiste evropske direktive, ki se nanašajo na informacijske storitve.

2.4.1 Usklajenost Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah z evropsko zakonodajo

Zakon o avtorskih in sorodnih pravicah je nastal na podlagi naslednjih evropskih direktiv:

- Direktive Sveta 91/250/EEC z dne 14. maja 1991 o pravnem varstvu računalniških programov (OJ L št. 122 z dne 17. 5. 1991, str. 42, s spremembami);
- Direktive Sveta 92/100/EEC z dne 19. novembra 1992 o pravici dajanja v najem in pravici posojanja ter o določenih pravicah, sorodnih avtorski, na področju intelektualne lastnine (OJ L št. 346 z dne 27. 11 1992, str. 61, s spremembami);
- Direktive 96/9/EC Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. marca 1996 o pravnem varstvu baz podatkov (OJ L št. 077 z dne 27. 3. 1996, str. 20);
- Direktive 2006/116/EC Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. decembra 2006 o trajanju avtorske pravice in določenih sorodnih pravic (OJ L št. 372 z dne 27. 12. 2006, str. 12).

Zakon je usklajen z evropskimi direktivami, v členih, kjer evropska direktiva državam članicam pušča možnost izbire, pa obstajajo manjše razlike.

Direktiva o pravnem varstvu računalniških programov se nanaša na pravice za računalniške programe in se primerja s členi od 111. do 117. ZASP. Evropska direktiva predvideva, da se varstvo računalniških programov obravnava kot književna dela, po Bernski konvenciji za varstvo književnih in umetniških del, in sicer v drugem členu, ki se nanaša na avtorja računalniških programov, direktiva dopusti državi članici možnost priznavanja kolektivnih del pri stvaritvi računalniškega programa. V skladu s slovenskim zakonom se priznavajo kolektivna dela, in sicer za vsa avtorska dela, med katera spadajo tudi računalniški programi. Pravice avtorjev so navedene v 12. členu zakona in poleg priznavanja pravic vseh avtorjev obravnava tudi njihove pravice v sorazmerju z vložkom, ki ga je prispeval posamezni avtor, razen če njihovo pogodbeno razmerje zahteva drugače.

Ugotovljeno odstopanje od evropske zakonodaje se nanaša na pravice avtorjem računalniških programov, katerim ne pripada pravica skesanja, kot je opredeljena v 20. členu zakona (pravica avtorjev do skesanja pomeni, da avtor zaradi moralnih razlogov odvzame pravice imetnikom materialnih avtorskih pravic). Omenjam jo zato, ker pravica skesanja velja za književna dela, ne velja pa za računalniške programe.

Trajanje varstva avtorske pravice po direktivi 91/250/EC je bilo predmet pogajanja držav članic. V direktivi je bila predstavljena omejitev, da pravica ne sme trajati manj kot 50 let po smrti avtorja. V evropski direktivi 2006/116/EC je določeno varstvo avtorske pravice 70 let po smrti avtorja oziroma 70 let po smrti zadnjega avtorja v primeru kolektivnega dela. Trajanje varstva avtorskih pravic po direktivi 2006/116/EC je določeno tudi v našem zakonu. Določen je tudi čas trajanja sorodnih pravic in sicer na rok 50 let po smrti avtorja.

Direktiva 91/250/EC opredeljuje vrste prekrškov zoper zlorabo računalniških programov, vendar članicam pusti prosto izbiro sankcioniranja, predvideva pa, da se programska oprema v primeru ugotovitve prekrška zaseže, kar je tudi preneseno v naš zakon.

Direktiva 96/9/EC obravnava pravno varstvo baz podatkov in je popolnoma usklajena z Zakonom o avtorskih in sorodnih pravicah. Direktiva prepušča prosto pot državi članici pri kršitvah zoper določbe omenjene direktive. Prav tako direktiva dopušča možnost, da je pravna oseba avtor baze podatkov, česar naša zakonodaja ne dovoli. V skladu s slovenskim zakonom je avtor fizična oseba ali skupina fizičnih oseb.

Zadnja direktiva, ki se nanaša na Zakon o avtorskih in sorodnih pravicah, je direktiva 92/100/EEC in govori o dajanju avtorskih in sorodnih pravic v najem ter nekaterih drugih pravic na področju intelektualne lastnine. Tudi členi te direktive, ki pokrivajo pravice najema in posojanja računalniških programov, kot tudi baz podatkov, so preneseni v slovensko zakonodajo.

2.4.2 Usklajenost Zakona o a varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva z evropsko zakonodajo

Svet Evrope je 17. junija 1994 sprejel sklep, da je potrebno izdelati enotno specifikacijo programske opreme članic za upravljanje z arhivi. (94/C 235/03). Arhivi so pomemben del evropske kulturne dediščine in jih je potrebno zajeti in zbrati v vseh članicah. Svet Evrope predlaga ustanovitev foruma, kjer bi države članice predstavile probleme urejanja in shranjevanja elektronskih dokumentov v sodelovanju z nacionalnimi arhivi, javno upravo in predstavniki proizvajalcev programske opreme. Potrebno je spodbujati pisanja znanstvenih člankov v zvezi z arhivi ter njihovim restavriranjem s pomočjo uporabe različnih tehnologij. Predlagajo tudi izmenjavo študentov in arhivistov za izmenjavo znanj in tehnologije med članicami in pripravo vodnikov v vseh uradnih evropskih jezikih za izdelavo programske opreme za shranjevanje in dostop do arhivov.

Kot odgovor na sklep Sveta Evrope je leta 2001 nastal standard Moreq (Model requirements for the management of electronic records) pod okriljem skupine specialistov podjetja Cornwell Affiliat plc iz Velike Britanije ter s podporo skupine strokovnjakov iz različnih držav. Standard se osredotoča predvsem na delovanje programske opreme za upravljanje z elektronskimi arhivi s pomočjo sistema ERMS (Electronic record management system), ne izključuje pa uporabe fizične dokumentacije in upravljanja s fizičnimi arhivi. Preoblikovanje fizičnih arhivov v elektronske je zaželeno zaradi zagotavljanja dostopnosti posameznih arhivov po vsej Evropi in svetu.

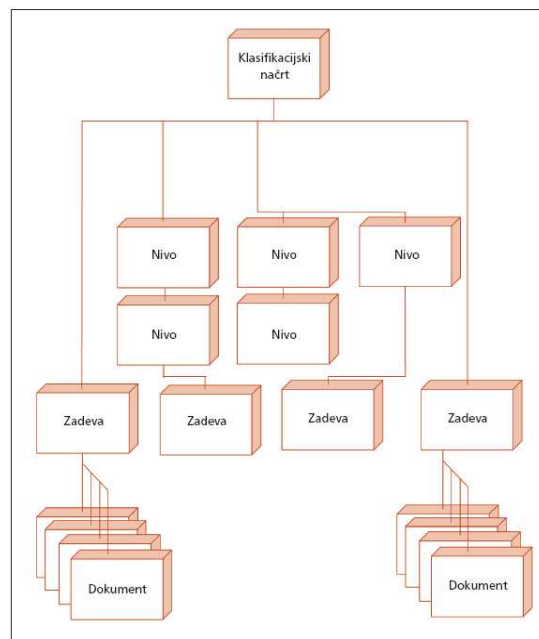
ERMS je programska oprema, ki je podobna EDMS (Electronic document management system) oziroma upravljanje z elektronskimi dokumenti. Upravljanje z elektronskimi dokumenti je v veliki meri že prisotno v podjetjih, upravljanje z elektronski arhivi pa se šele

uvetjavlja. Sistem delovanja obeh programov je podoben, obstajajo pa nekatere razlike, ki izhajajo iz namena delovanja programa. Elektronske dokumente se lahko spreminja in izbriše, elektronskih arhivov se ne sme spreminjati, izbrišejo pa se lahko pod nadzorom pristojne komisije. Dostop do elektronskih arhivov je bolj omejen kot dostop do elektronskih dokumentov (Moreq Specification, marec 2001, str. 21).

Sistem je namenjen uporabi tako v javnem kot privatnem sektorju. Sistem podrobno opisuje zahteve programa z vidika nadzora, varnosti, rokov hrambe dokumentov, zajemanja in označevanja dokumentov ter preiskovanja, prikazovanja in drugih funkcij. Sistem ni vzorčen in brez dodelav uporaben za vsa podjetja, pač pa se bo razlikoval od podjetja do podjetja, glede na dejavnost podjetja. Torej bodo morala podjetja sprejeti notranja pravila delovanja ERMS.

Spodnja slika prikazuje klasifikacijski načrt ureditve arhivske dokumentacije. Za boljše preglednost arhivov program zahteva vsaj tri nivoje hierarhije dokumentacije. Dopuščati mora možnost spremembe načrta in dodajanje novih razredov. Zaželeno je, da bi se klasifikacijski načrt vzdrževal preko omrežja skladišč elektronskih dokumentov (Specifikacija Moreq, 2005, str. 21).

Slika 3: Klasifikacijski načrt po Specifikaciji Moreq

Vir: Specifikacija Moreq, 2001, str. 17.

Standard ureja le programsko opremo za urejanje arhivov dokumentov, ne govori pa o postopku pretvorbe fizičnega dokumenta v elektronskega oziroma ne predpisuje, kdo ima dostop do arhivov. Nikjer tudi ni omenjeno, koliko časa se morajo arhivi hraniti oziroma kazni zoper kršitve. V standardu je predvideno, da to ureja zakonodaja posamezne države članice oziroma določen organ oblasti, zadolžen za arhive. Standard predvideva, da se za zaščito arhivov uporablja elektronski podpis, kot je opredeljeno tudi v naši zakonodaji, ter da se elektronska gradiva prepisujejo na nove nosilce. Prav tako predvideva, da se fizični dokument pretvori le v en elektronski dokument, saj se le tako izognemo podvajanju dokumentacije. Arhivskega gradiva, ki po terminologiji našega Zakona o varstvu arhivskega in dokumentarnega gradiva pomeni gradivo s trajno vrednostjo za znanstveno ali kulturno dediščino, standard posebej ne opredeljuje.

Države članice morajo upoštevati, da je ERMS v skladu z evropskimi predpisi ter da ni v protislovju z zakonodajo o varstvu podatkov, avtorskih pravic in intelektualne lastnine.

2.4.3 Usklajenost Zakona o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu z evropsko zakonodajo

Elektronsko poslovanje in elektronski podpis urejata dve evropski direktivi, in sicer direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 1999/93/EC (OJ L 13, 2000, str. 12–13) v okviru Skupnosti za elektronski podpis in direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2000/31/EC o nekaterih pravnih vidikih storitev informacijske družbe, zlasti elektronskem poslovanju na notranjem trgu. (OJ L 178, 2000, str. 1–16). Slednja se zavzema za prost pretok elektronskega poslovanja v državah članicah EU. Tako je ena izmed teh direktiv, da države članice ne smejo zavirati prostega pretoka elektronskega poslovanja s svojo lastno zakonodajo. Druga pomembna teza direktive je varstvo potrošnikov pri sklepanju pogodb na daljavo, ki je bila v slovensko zakonodajo prenesena z dopolnitvijo Zakona o varstvu potrošnikov.

Za omogočanje prostega pretoka storitev elektronskega poslovanja in uskladitve nekaterih členov predhodnega zakona je morala RS sprejeti nov zakon z naslovom Zakon o elektronskem poslovanju na trgu ali krajše ZEPT (Uradni list RS, št. 61/2006). Predhodni Zakon o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu je bilo potrebno uskladiti in dopolniti na področju določitve posebnih pogojev za odgovornost ponudnikov posredniških storitev ter dodati določbe, ki urejajo gostovanje na strežnikih, shranjevanje v predpomnilniku in določitve izključnega prenosa. Te določbe ureja ZEPT v 9. do 11. členu. Zakon je bil dopolnjen in spremenjen tudi na področju urejanja komercialnih sporočil, elektronsko sklenjene pogodbe, izvensodne poravnave, sodnega varstva, kodeksa ravnanja pri storitvah informacijske družbe ter sodelovanja med državami članicami.

Slovenska zakonodaja ohranja nekatere posebnosti. V direktivi je namreč določeno, da mora država članica določiti organ, ki je odgovoren za sodelovanje držav članic in pri nas je ta organ Ministrstvo za gospodarstvo. Ministrstvo za gospodarstvo je odgovorno tudi za pripravo kodeksov ravnanja in njihovo dostopnost ostalim državam članicam. V skladu z direktivo morajo biti kodeksi dostopni v vseh jezikih evropske skupnosti, kar v slovenskem zakonu ni omenjeno.

Evropska direktiva 1999/93/EC ureja predvsem elektronsko podpisovanje in se zavzema za enotno tehnologijo ter strojno in programsko opremo, ki bo veljala za vse članice. Direktiva in njene priloge so prevzete v našo zakonodajo, in sicer s tretjim poglavjem zakona, ki govori o elektronskem podpisu. Priloge direktive se nanašajo na kvalificirana potrdila in overitelje, vendar nakazujejo le smernice. Vlada RS je zato izdala Uredbe o pogojih za elektronsko poslovanje in elektronsko podpisovanje (Uradni list RS, št. 77/2000), kjer je predpisana tehnologija, ki mora slediti evropskim in svetovno sprejetim standardom.

Uredba določa, da mora za varnost poslovanja skrbeti vsak dan dela in o tem voditi dnevnik, ki se shranjujejo še pet let po nastanku. Overiteljeve podatke morata imeti najmanj dve zaposleni osebi, kar preprečuje, da bi samo ena oseba razpolagala z vsemi podatki in imela možnost izkoristiti svoj položaj. Overitelj mora v skladu s slovenskim zakonom zaposlovati vsaj tri osebe z univerzitetno izobrazbo s področja tehnične in naravoslovne smeri, direktiva pa določa le, da morajo imeti zaposleni ustrezno znanje. V skladu z 22. členom uredbe mora overitelj zaposlovati oziroma imeti sklenjeno svetovalno pogodbo z univerzitetnim

diplomiranim pravnikom, česar direktiva ne predvideva. Priloga direktive je zahteva, da mora overitelj razpolagati z zadostnimi finančnimi sredstvi v primeru škodnega dogodka. Slovenska zakonodaja zahteva, da se mora overitelj, ki izdaja kvalificirana potrdila, zavarovati za škodni dogodek najmanj v višini 50.000.000 SIT.

Rok trajanja kvalificiranega potrdila je največ 5 let, po preteku uporabe ga je potrebno uničiti. Strojna in programska oprema morata ustrezati svetovnim tehničnim standardom, med katerimi je tudi standard EESSI o priporočilih izvedenske skupine Evropske iniciative za standardizacijo elektronskih podpisov. Oprema mora slediti tehnološkemu napredku in zagotavljati varnost elektronskih podpisov z najnovejšo razpoložljivo tehnologijo.

ZEPT posebej obravnava elektronsko poslovanje v javni upravi, ki se lahko opravlja izključno preko Centra Vlade za informatiko in od njega pooblaščenih overiteljev. Za poslovanje javne uprave direktiva predvideva samostojno ureditev države članice, na ostalih področjih pa država ne sme omejevati overiteljev. Kot smo že omenili, za elektronske podpise za poslovanje v javni upravi skrbi SIGOV-CA in njemu podrejeni overitelji.

2.4.4 Usklajenost Zakona o varstvu osebnih podatkov ter Zakona o informacijskem pooblaščenju z evropsko zakonodajo

Zakon o informacijskem pooblaščenju kot tudi imenovanje Informacijskega pooblaščenca oziroma pooblaščenke je rezultat uskladitve z direktivo Evropskega parlamenta in Sveta 95/46/EC o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov in o prostem pretoku takih podatkov. V skladu z direktivo mora vsaka država članica določiti enega ali več državnih organov, ki bodo skrbeli za varnost in pravilno obdelavo osebnih podatkov, v skladu z veljavno nacionalno zakonodajo.

V RS skrbi za pravilnost obdelave osebnih podatkov Urad Informacijske pooblaščenke, ki velja za najvišji organ, kar zadeva obdelavo osebnih podatkov in dostopa do informacij javnega značaja. Direktiva v 30. členu predpisuje članicam, da ustanovijo posebno delovno skupino, ki Evropski komisiji poroča o izvajanju nacionalne zakonodaje ter ugotavlja razhajanja nacionalne zakonodaje z zakoni ostalih držav članic, zaradi katerih bi bili lahko državljani drugih držav privilegirani. V slovenskem zakonu pa je predpisano le, da je Informacijski pooblaščenec dolžan poročati o svojem delu državnemu zboru, kateremu mora predložiti tudi letno poročilo.

Zakon o varstvu osebnih podatkov je bil usklajen z direktivo 95/46/EC. Le-ta določa, da je uporaba nacionalne zakonodaje nujna le, če gre za obdelavo na območju Republike Slovenije, drugače pa z nacionalno zakonodajo članica ne sme omejevati pretok osebnih podatkov v druge države članice EU. Slovenska zakonodaja ne omejuje prostega pretoka osebnih podatkov v druge države članice, omejeni pa so pretoki podatkov v »tretje države«, kar pa omejuje tudi evropska direktiva. Prenos podatkov v »tretje države« je možen le, če le-te dosega enake standarde pri varovanju osebnih podatkov, kot so v veljavi v EU.

Direktiva prepušča državam članicam določanje, kaj pomeni zakonito obdelavo osebnih podatkov, kar je v RS urejeno v drugem delu zakona z naslovom Obdelava osebnih podatkov. Osnovni pogoj za obdelavo podatkov je privolitev osebe, katere podatki se bodo obdelovali.

2.4.5 Usklajenost Zakona o industrijski lastnini z evropsko zakonodajo

Zakon o industrijski lastnini je bilo potrebno uskladiti z direktivo 2004/48/ES o uveljavljanju pravic iz intelektualne lastnine, katere namen je bil uskladitev prijave pravic iz industrijske lastnine. Direktivo 2004/48/EC je potrebno primerjati z ZIL ter hkrati z ZASP. Zakona se med seboj izključujeta in hkrati morata biti usklajena z evropsko direktivo.

Glavna naloga direktive je preprečitev širitve piratskih in ponarejenih izdelkov, ki zavirajo gospodarstvo in izkrivljajo konkurenčnost na trgu (OJ L 195, 2004, str. 16).

ZIL je bistvene člene povzel že po prvi direktivi 89/104/ES o približevanju zakonodaje držav članic v zvezi z blagovnimi znamkami.

Zakon je neusklajen v nekaterih drugih členih, ki se nanašajo na geografske označbe in modele, vendar ker niso predmet informacijskih storitev, jih ne bomo posebej omenjali. Verjetno lahko v prihodnosti pričakujemo posodobitev zakona iz naslova povečanja učinkovitosti in odprave pomanjkljivosti.

2.4.6 Usklajenost Zakona o dostopu do informacij javnega značaja z evropsko zakonodajo

Dostop do informacij javnega značaja je ena izmed osnovnih človekovih pravic in je zapisana v Ustavi RS. V EU je te pravice sprejel Evropski parlament 4. novembra 1950 v Rimu na Evropski konvenciji za zaščito človekovih pravic in temeljnih svoboščin (angleški naslov *European Convention for the protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*).

Direktiva 2003/98 Evropskega parlamenta o ponovni uporabi informacij javnega sektorja pa ureja ponovno uporabo javnih informacij na notranjem trgu v EU. Uskladitev je potrebna zaradi omogočanja prostega pretoka javnih informacij med državami članicami. Neusklajeni sistemi dostopa do informacij javnega značaja, kot so oblike dostopa, metode zaračunavanja za dostop, omejitve ponovne uporabe zaradi obstoja pravic intelektualne lastnine, slabijo konkurenčnost evropskega gospodarstva.

Direktiva od držav članic zahteva poenotenje posredovanja in ponovne uporabe informacij javnega značaja, kar posledično vzpostavlja raven minimalne usklajenosti dostopa in ponovne uporabe informacij javnega značaja na notranjem trgu, kar je RS popolnoma prevzela v svojo zakonodajo.

2.4.7 Povzetek uskladitve

Po pregledu evropske in slovenske zakonodaje sem prišla do zaključka, da je slovenska zakonodaja v primeru informacijskih storitev usklajena z evropsko, razen v določenih členih, ki jih direktive dovoljujejo. Namen evropskih direktiv je usmerjanje gospodarstev pridruženih držav v odprto sodelovanje z ostalimi članicami in omogočanje prostega pretoka oseb, blaga in storitev. Posamezne nacionalne zakonodaje se morajo tem pogojem podrediti.

Drugače evropska zakonodaja spodbuja inovativnost posameznih držav, vendar v okviru, ki določa možnost izbire.

V preteklosti je prihajalo do razhajanj med evropsko in slovensko zakonodajo zaradi slabih prevodi in nerazumljivo oblikovanih stavkov, ki so nudili več razlag nekega člena. Zaradi tega so bili naši zakoni v zadnjih letih od pristopa k EU večkrat dopolnjeni in spremenjeni.

Evropska zakonodaja je striktna predvsem v členih, ki se nanašajo na varnost posameznika in njegovih pravic. Takrat je potrebno poskrbeti za večjo varnost in delovati v skladu s priznanimi evropskimi standardi. Standarde je treba upoštevati, kadar gre za obdelavo osebnih podatkov, prenosa osebnih podatkov v procesu elektronskega poslovanja in varovanje identitete posameznika. V primeru prenosa blaga je potrebno upoštevati zaščito njegovega lastnika in preprečitev njegovega ponarejanja, ki v današnjem času predstavlja velik problem za gospodarstvo. Tem pogojem morajo ustrezati informacijske storitve.

3 PRIKAZ INFORMACIJSKE DRUŽBE V DRŽAVI ČLANICI EU – FINSKA

Finska velja za največjo uporabnico in izvoznico informacijskih storitev. Država, ki je imela julija 2007 približno 5.238.460 prebivalcev, je v RS bolj kot po informacijskih storitvah poznana kot proizvajalka telekomunikacijske opreme in storitev, kar nam prikazujejo tudi številčni podatki, in sicer ima Finska preko 70 ponudnikov telekomunikacijskih omrežij. Nokia, svetovno znano in uspešno podjetje v telekomunikacijskem sektorju, je beležilo v letu 2001 31.191 milijonov evrov prometa in zaposlovalo v povprečju 57.716 delavcev.

V svetovnem merilu velja za državo z najbolj pokrito in hitro internetno povezavo. Največji ponudnik dostopa do interneta je telekomunikacijsko podjetje Elisa. Za zagotovitev boljšega izobraževanja so uvedli sistem brezplačnega dostopa do interneta knjižnicam, šolam, raziskovalnim ustanovam in drugim izobraževalnim ustanovam. V letu 2005 je imelo brezplačen dostop do interneta 968 javnih knjižnic, 21 univerzitetnih knjižnic in 16 državnih raziskovalnih knjižnic (Finnish Library Association, 2007).

Naštejmo sedaj še nekaj večjih ponudnikov informacijskih storitev (Major IT companies in Finland, 2002):

- TietoEnator Corporation, vodilni na področju IT storitev (1135,2 milijonov € prometa);
- Novo Group, ponudnik IT storitev (295 milijonov € prometa);
- Teleste, ponudnik multimedijskih izobraževalnih okolij (102,6 milijonov € prometa);
- Stonesoft Corporation, svetovno priznani ponudniki programske opreme (57,7 milijonov € prometa);
- F-secure Corporatin, razvijalci sistemov za varstvo podatkov (41,7 milijonov € prometa).

Večina držav članic se zgleduje po Finski glede dobrih praks, uvedenih v sektor šolstva, telekomunikacij, zdravstva in informacijske tehnologije, ter posnema njene rešitve. Elektronska trgovina oziroma trgovina preko interneta je nastala po finskem vzorcu. Finska ima tudi najvišjo uporabo elektronskih storitev v javnem sektorju. Na primer elektronsko kartoteko pacienta v zdravstvenem sektorju uporablja kar 95 % pacientov na Finskem. Več kot 90 % uporabnikov elektronskih bančnih storitev na Finskem zaupa v njihovo varnost in jih uporablja (Report on Finnish Informatin Society Development, 2005)

Danes imajo državljani na Finskem na voljo preko 50 oblik e-storitev v bančnem, zdravstvenem, prometnem in drugih javnih sektorjih (Finland Promotes It's Secure Information Society Model to EU Countries, 2005).

V letu 1998 je predstavila elektronsko osebno izkaznico Fineid z vgrajenim elektronskim čipom, ki je namenjena identifikaciji in uporabi e-storitev v javni upravi. Kartica deluje na podlagi osebne kode ali gesla, državljani pa jo lahko uporabljajo na domačih računalnikih s pomočjo ustrezne programske opreme, ki je uporabnikom dostopna na internetu. Poleg programske opreme so državljani potrebovali le čitalec kartic. Sedaj namesto čitalcev in gesla uporabljajo elektronski podpis.

Po zgledu izkaznice Fineid je istega leta študentska organizacija v Helsinkih predstavila Unicard ali študentsko kartico, ki je namenjena vodenju elektronske evidence o aktivnostih posameznega študenta in jo je možno uporabljati tudi kot osebni dokument.

Slika 4: Primer finske elektronske osebne izkaznice

Vir: Romppanen, 2000, str. 15.

Uporaba interneta je na Finskem izredno visoka. Po meritvah Finskega statističnega urada je letošnje pomlad internet uporabilo več kot 3.2 milijonov Fincev oziroma 83 % prebivalcev v starostni skupini med 16 in 74 let. Rezultati ankete so bili objavljeni 25. 8. 2008 in so plod raziskave zadnjih treh mesecev. Raziskava je pokazala, da skoraj vsa populacija v starostnih skupinah pod pragom štiridesetih let, redno uporablja internet. Po tej meji se število uporabnikov zmanjšuje, še vedno pa jih je precej več kot v ostalih državah članicah (Sirkiä, 2008). V letu 2005 je imelo 58 % vseh gospodinjstev dostop do interneta (Nurmela, 2008).

Glavni razlog za hiter razvoj informacijske tehnologije in storitev na Finskem so številna odprta partnerstva med javnim in privatnim sektorjem, liberaliziran trg telekomunikacij in visoko kakovosten izobraževalni sistem, kar posledično pomeni visoko število visoko izobraženih ljudi. Njihov uspeh na tem področju je pripisati tudi spodbujanju razvoja tehnologije in skrb za narodno blaginjo. Tako je pri oblikovanju e-storitev na prvem mestu narodna blaginja in dobrobit posameznega državljanja, zato so zasnovane enostavno, da jih lahko uporablja čim večje število prebivalcev ter so primerne za vse starostne generacije.

Finska si bo tudi v prihodnosti prizadevala ohraniti status visoko tehnološko razvite države s stalnim posodabljanjem e-storitev ter ustvarjanjem novih.

3.1 FINSKA ZAKONODAJA NA PODROČJU INFORMACIJSKE DRUŽBE

Finska je ena izmed prvih držav, ki je svojo zakonodajo uskladila z zakonodajo EU, glede na to, da je bila v EU sprejeta šele leta 1995. Večino zakonov, ki zadevajo informacijsko družbo, je imela v veljavi še pred letom pridružitve. Podlaga za njeno zakonodajo o informacijski družbi so naslednje državljanske pravice (Romppanen, 2000, str. 11):

- svoboda govora;
- pravica do dostopa in učinkovitega ravnanja z podatki;
- zaupnost sporočila;
- varstvo osebnih podatkov in njihova obdelava;
- pravila za plačevanje v javni upravi;
- elektronski dokument in njegova uporaba;
- elektronska identiteta;
- varstvo potrošnika;
- intelektualna lastnina;
- ureditev telekomunikacij.

Zakon o varstvu osebnih podatkih (Henkilötietolaki 523/1999) je aktiven od leta 1999 in je usklajen z Direktivo o varovanju posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov. Poleg Zakona o varstvu osebnih podatkov je Finska sprejela tudi Zakon o varstvu zasebnosti na delu. Tega področja v RS nimamo zakonsko urejenega, pač pa je varstvo zasebnosti na delu stvar politike in notranjih pravil posameznega podjetja.

Prav tako imajo Zakon o dostopu do informacij javnega značaja (finski naslov *Lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet 621/1999*), ki je nastal na podlagi Evropske konvencije za varstvo osebnih pravic in osnovnih svoboščin pod okriljem Evropskega parlamenta v Rimu 4. novembra 1950. (Angleški naslov *European Convention for the protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*).

Podobno kot Slovenija ima tudi Finska dva zakona, ki urejata intelektualno lastnino, in sicer Zakon o avtorskih pravicah (finski naslov Tekijänoikeuslaki Upphovsrättslag 404/1961) in Zakon o varstvu patentov (finski naslov Patentlag 550/1967). Poleg obeh zakonov imajo še dodaten zakon, ki se nanaša na izume, ustvarjene v delovnih razmerjih, in sicer Zakon o pravicah zaposlenih pri izumih (finski naslov *Lag om rätt till arbetstagares uppfinningar 656/1967*). V njem je zapisano, da so zaposleni upravičeni do patentne pravice izdelka, čeprav so ga izumili v času delovnega razmerja. Patentna pravica velja samo za izdelke, ki jih odobrava finska zakonodaja in niso bili narejeni na predlog delodajalca. Delodajalec lahko uporablja pravice iz patenta svojega zaposlenega v zameno za ustrezno plačilo. Nanaša se tako na zaposlene v javnem kot privatnem sektorju in na vse poklicne stopnje zaposlenih. Zajema vse poklice z izjemo učiteljev, ki delajo raziskave na univerzah in podobnih inštitucijah.

Znanje oziroma »know-how« je zaščiten z internimi pogodbami podjetij in Zakonom o prepovedanih poslovnih praksah (finski naslov *Lag om otillbörligt förfarande i näringsverksamhet 1061/1978*).

Elektronsko poslovanje in z njim povezane storitve so v Finski zelo razširjene, posledično je s tega področja sprejetih veliko število zakonov. Glavni med njimi je Zakon o elektronskem podpisu (finski naslov *Lag om elektroniska signaturer 14/2003*) in je popolnoma usklajen z Evropsko Direktivo. Predpis spremljata še Zakon o elektronski osebni izkaznici (finski naslov *Henkilökorttilaki 829/1999*) in ureja poslovanje z omenjeno kartico. Sledi še zakon, ki ureja elektronsko poslovanje v javni upravi, in sicer Zakon o elektronskem poslovanju in elektronskih komunikacijah v javni upravi (finski naslov *Lag om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet 13/2003*) (Finlex, 2008).

Zakona o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva, podobnega našemu, Finska nima, se pa zgleduje po standardu Moreq kot ostale Evropske države.

Glede na dejstvo, da sta obe državi v EU, bistvenih razhajanj v zakonodaji obeh držav ni. Glavna razlika med RS in Finsko zakonodajo je ta, da v RS s posameznim zakonom urejamo več področij in je zato manj podroben, na Finskem pa več zakonov pokriva eno področje. Ker se tudi pri pripravi zakonodaje osredotočajo na dobrobit posameznika, imajo dva zakona, ki urejata varstvo pravic posameznika na delu in o pravicah zaposlenega pri izumih, narejenih v okviru delovnega razmerja. RS takih zakonov nima, v veljavi so samo notranja pravila slovenskih podjetij in pogodbe o zaposlitvi. V tem pogledu bi se lahko zgledovali po finskem vzorcu ter bi laže in hitreje reševali medsebojne spore.

SKLEP

V diplomskem delu sem si zastavila cilj, da bom raziskala, kako močno je država prisotna na trgu informacijskih storitev in koliko je njena zakonodaja uspešna. Pri opravljanju svoje naloge je država odvisna tudi od evropske pravne ureditve, s katero mora biti usklajena.

Začetek razvoja informacijske tehnologije in z njo povezanih storitev sega v začetek devetdesetih let. Velik korak naprej je v Evropi pomenila izdaja smernic za razvoj, po katerih so se zgledovale evropske države, in sicer Bangemannovo poročilo iz leta 1994. Poročilo je do danes doživelo že precej posodobitev, vendar še vedno velja za ključen dokument v razvoju informacijske tehnologije. Slovensko različico Bangemannovega poročila predstavlja Modra knjiga, ki je povzetek glavnih tez poročila. Lahko rečem, da je bila Slovenija pri izpolnjevanju nalog iz Modre knjige kar uspešna, zanemarila pa je ključni sektor za omogočanje državne blaginje, to je zdravstveni sektor, kar bom opisala v nadaljevanju.

Informacijske storitve sem razdelila na štiri večje skupine, in sicer na storitve proizvajalcev programske opreme, storitve, povezane z bazami in obdelavo podatkov, storitve strokovnega svetovanja in ostale storitve. V Sloveniji predstavljajo najmočnejšo skupino proizvajalci programske opreme, ki jo zastopajo velika slovenska podjetja, kot so Hermes Softlab, S & T Hermes, SRC SI. Pri razporejanju in opredeljevanju informacijskih storitev sem imela kar nekaj težav, in sicer z odločitvijo, katera klasifikacija storitev najbolj ustreza opredelitvi informacijskih storitev glede na njeno definicijo. Najprimernejša se mi je zdela Standardna klasifikacija dejavnosti (v nadaljevanju: SKD), katero sem modificirala, in sicer skrčila s šestih skupin na štiri, pri čemer sem se zgledovala po klasifikaciji Luka Dragovića. Iz SKD sem izločila ponudnike dostopa do interneta zato, da njihova storitev smiselno bolj spada med telekomunikacijske storitve. Internet je sicer ključen dejavnik za delovanje nekaterih informacijskih storitev, predvsem elektronskega poslovanja, ni pa informacijska storitev. Po enakem načelu sem izključila tudi ponudnike in vzdrževalce strojne opreme. Strojna oprema je sicer nujna za uporabo informacijskih storitev, vendar se prodajanje in vzdrževanje strojne opreme ne sklada z opredelitvijo informacijske storitve. Navedeni izključitvi utemeljujem z dejstvom, da informacijske storitve temeljijo zgolj na veliki količini znanja in so odvisne od človeškega faktorja.

Pri pregledu razvoja informacijskih storitev sem prišla do zaključka, da je Slovenija izpolnila skoraj vse v Modri knjigi zadane naloge. Priključkov na internet in njegovih uporabnikov je vsako leto več. Podjetja vedno več vlagajo v informacijske strukture in programsko opremo za poenostavitev poslovnih procesov. Uporaba elektronskega poslovanja je s prihodom

portala E-Uprava precej porasla, čeprav nekatere storitve (E-bančništvo) še niso pridobile popolnega zaupanja uporabnikov. Slovenska družba je glede tega še vedno zelo konzervativna. Od večje uporabe elektronskega bančništva jih odvrta poročanja o vlomih v bančne sisteme, katere omogoča nezanesljiva programska oprema. Rešitev tega problema je sočasen dostop preko elektronskega podpisa in fizičnega dostopa s tako imenovano pametno kartico, katerega nekateri bančni sistemi že imajo.

Zdravstvo predstavlja, z vidika informacijskih storitev, najslabše razvit sektor. Ocenjujem, da je razlog za takšno stanje v tem, da naša država za informatizacijo zdravstva nameni manj kot 1 % letnega zdravstvenega proračuna, medtem ko ostale evropske države za ta namen porabijo v povprečju 2,5 do 3 %. Dodaten problem predstavlja nejasna državna vizija za razvoj zdravstva in relativno informacijsko neizobraženi zdravstveni delavci. Zdravje je naša največja dobrina in v to dobrino bi morala država v vseh pogledih vlagati več. (Štokelj, 2008, str. 29).

Problem v prihodnjem razvoju informacijskih storitev je tudi pomanjkanje izobraženih kadrov v sektorju informacijskih storitev. Vzrok pomanjkanja so lahko prenizke plače za tovrstne strokovnjake ter nezainteresiranost bodočih študentov za tehnične študije. Nizke plače so tudi posledica visoke obdavčitve plač v Sloveniji, zato so predvsem privatna podjetja prisiljena iskati delavno silo v državah vzhoda (Romunija, Slovaška, Srbija idr.), kjer so ljudje pripravljene delati za manjšo plačo. Problem pomanjkanja kadrov je aktualen tudi v ostalih članicah EU.

Osrednji del diplomske naloge sem namenila opredelitvi zakonske ureditve informacijskih storitev. Zakoni so potrebni za ureditev razmer na trgu, vendar na drugi strani ne smejo delovati zaviralno na razvoj informacijskih storitev. Podrobneje sem opredelila šest najbolj ključnih zakonov s področja informacijskih storitev, in sicer ZEPEP, ZVDAGA, ZVOP, ZDIJZ, ZinfP, ZIL in ZASP. Najpomembnejša zakona, ki jih morajo upoštevati ustvarjalci informacijskih storitev, sta ZEPEP in ZVDAGA. Z vidika varnosti sta za ustvarjalce programske opreme in baz podatkov pomembna zakona ZIL in ZASP, za uporabnike pa ZDIJZ in ZVOP (pod okriljem Informacijskega pooblaščenca, katerega pristojnosti ureja ZinfP). Pri pregledu omenjene zakonodaje sem ugotovila, da je le-ta nevtralna z vidika tehnologije, torej ne predpisuje ne tehnologije ne postopkov. To pa zaradi dejstva, da ne posega in omejuje trga ponudnikov informacijskih storitev. Drugačna pravila veljajo za javno upravo, kjer morajo zaradi varnosti obstajati določeni standardi. Tako sta na primer izključna elektronska podpisa kvalificiranih overiteljev SIGOV-CA in SIGENI-CA, ki delujeta v okviru države. Zakonodaja na tem področju je potrebna predvsem z vidika varnosti, da preprečuje posege v pravice posameznika kot uporabnika ali proizvajalca informacijskih storitev. Žal je še vedno največ kršitev ravno na področju nedovoljenega poseganja v pravice posameznika. Krivda ni na strani zakonodaje, pač pa nadzornih organov, ki naj bi delovali v okviru teh zakonov. Slabost veljavne zakonodaje je morda v pomanjkljivi opredelitvi odgovornosti in nizkih kaznih.

Velik problem, ki je vedno bolj aktualen tudi v EU in Sloveniji, predstavlja piratstvo ali neavtorizirano razmnoževanje intelektualne lastnine. Dejstvo je, da se te oblike kriminala premalo odkriva. Krivdo je v prvi vrsti potrebno iskati pri ustreznih organih, ki so zadolženi za ugotavljanje lastnika intelektualne lastnine, ki je v tem primeru Urad RS za intelektualno lastnino.

Za ugotavljanje nezakonite uporabe računalniških programov je bila v okviru Tržnega inšpektorata RS ustanovljena posebna skupina tržnih inšpektorjev, specializiranih samo za računalniške programe. Ti so v letu 2007 pregledali 70 subjektov in pri 41 ugotovili vsaj eno nezakonito uporabo računalniškega programa. Po trditvah inšpektorata naj bi se število kršitev zmanjševalo, vseeno pa je številka zaskrbljujoča (Tržni inšpektorat Republike Slovenije, 2008).

Število kršitev je odvisno predvsem od koncentracije nadzora ter od višine sankcij. Če je nadzor učinkovit in sankcije nizke, prvi nima pomena. Nadzora v Sloveniji je premalo, pa tudi zagrožene kazni za kršitelje so smešno nizke. Zaradi velikih sodnih zaostankov obravnave kršiteljev zamujajo, kar je dodatno breme za oškodovanca.

Naša zakonodaja se je morala z vstopom v EU uskladiti z evropsko, kar omogoča varen in učinkovit pretok storitev, informacij, oseb in blaga. Z enotno zakonodajo v okviru evropskega prostora se omogoča tudi konkurenčnost vsem podjetjem iz držav članic.

Tako je Slovenija z vstopom v EU doživela številne posodobitve svojih že obstoječih zakonov in dodala še kakšnega novega (ZEPT). Hitre in zaporedne spremembe zakonov so posledica postopnega usklajevanja z evropsko zakonodajo ter popravkov predhodnih različic, kar je posledica slabih prevodov. Vendar je obstoječa zakonodaja usklajena z evropsko že do mere, kjer izgublja svojo lastno identiteto, kar pa ni namen evropskih direktiv. Namen evropskih direktiv je usmerjanje, ne sledenje v vseh nanizanih členih. Zato obstajajo člani z možnostjo izbire in lastne ureditve, ki jih je potrebno izkoristiti, ne pa le izbrati eno od ponujenih možnosti. V tej fazi usklajevanja bi bilo potrebno pomisliti na naše konkurenčne prednosti, ki bodo pomembno vplivale na naše gospodarstvo in državno identiteto.

Finska je primer države, ki je znala izkoristiti svoje konkurenčne prednosti in postala vodilna država na področju informacijske in telekomunikacijske tehnologije v Evropi. Je največja porabnica in izvoznica informacijskih storitev v Evropi.

Glede na svojo majhnost (sodeč po številu prebivalcev) je ta skandinavska država izredno velika uporabnica interneta z izredno visokim številom uporabnikov, tudi starejših starostnih skupin. Velja tudi za državo z največjo pokritostjo internetne povezave. Njeni državljani so redni uporabniki elektronskih storitev in vanje tudi zaupajo.

Eden glavnih razlogov za takšno tehnološko razvitost sicer majhne države je v zaupanju državljanov v dobro delovanje državne uprave, kar za našo državo le težko trdimo. Na Finskem je najvažnejša blaginja posameznika in to se kaže v vseh spektrih njihovega delovanja. Imajo izreden izobraževalni sistem in veliko število visoko izobraženih državljanov. Enako velja za zdravstveni sistem, saj sta skupaj z izobraževalnim najpomembnejša v razvoju posameznega državljana in posledično države.

Finska zakonodaja je zelo liberalna in z vsako posodobitvijo bolj stremi k liberalizaciji informacijskih storitev, po zgledu liberalizacije telekomunikacij. Močna je tudi pri oblikovanju evropskih direktiv in smernic v informacijskem in telekomunikacijskem sektorju. Primer delovanja Finske kot informacijske družbe je lahko zgled vsem državam članicam.

LITERATURA IN VIRI

1. *Bangemannovo poročilo, Evropa in globalna informacijska družba [Slovensko društvo informatika]*. Najdeno 3. aprila 2008 na spletnem naslovu <http://www.drustvo-informatika.si/publikacije/bangemann.pdf>
2. Berčič, B. (2008). 12 zmot o elektronskem arhiviranju. *Sistem*, januar 2008, 12–13.
3. *Biometrija [Urad Informacijskega pooblaščenca]*. Najdeno 3. septembra 2008 na spletnem naslovu <http://www.ip-rs.si/varstvo-osebni-podatkov/informacijske-tehnologije-in-osebni-podatki/biometrija/>
4. *Blog razgledi časnika Finance*. (2007, 11. oktober). Pomanjkanje inženirskih veščin ogroža razvojne ambicije EU. Najdeno 1. septembra 2008 na spletnem naslovu http://www.finance.si/193308/Pomanjkanje_in%BEenirskih_ve%B9%E8in_ogro%BE_a_razvojne_ambicije_EU
5. *Bonnska deklaracija, Globalna informacijska omrežja [Slovensko društvo informatika]*. Najdeno 5. aprila 2008 na spletnem naslovu <http://www.drustvo-informatika.si/publikacije/bonn.jsp>
6. Cornwell Affiliates plc. (2001). MoReq Specification. Bruxelles- Luxembourg: Ceca-Cee-Ceea.
7. Council Directive 91/250/EEC of 14 May 1991 on the legal protection of computer programs. (1991). *Official Journal of the European Communities*. (L 122, 17. May 1991).
8. Council Directive 92/100/EEC of 19 November 1992 on rental right and lending right and on certain rights related to copyright in the field of intellectual property. (1992). *Official Journal of the European Communities*. (L 346, 27. November 1992).
9. Directive 96/9/EC of the European Parliament and of the Council of 11 March 1996 on the legal protection of databases. (1996). *Official Journal of the European Communities*. (L 077, 27. March 1996).
10. Directive 1999/93/EC of the European Parliament and of the Council of 13 December 1999 on a Community framework for electronic signatures. (1999). *Official Journal of the European Communities*. (L 031, 19. January 2000).
11. Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market (Directive on electronic commerce). (2000). *Official Journal of the European Communities*. (L 178, 17. July 2000).
12. Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights. (2004). *Official Journal of the European Communities*. (L 195, 30. April 2004).

13. Directive 2006/116/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on the term of protection of copyright and certain related rights. (2006). *Official Journal of the European Communities*. (L 372, 12. December 2006).
14. Dragović, L. (2006). *Konkurenčnost informacijskih storitev*. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
15. *Državni portal Republike Slovenije [Spletna stran E-Uprava]*. Najdeno 26. avgusta 2008 na spletnem naslovu <http://e-uprava.gov.si/e-uprava/>
16. *Finland Promotes It's Secure Information Society Model to EU Countries. [The Efinlad Weblog, Helsinki 22, April 2005]*. Najdeno 22. septembra 2008 na spletnem naslovu <http://e.finland.fi/netcomm/news/showarticle.asp?intNWSAID=35824>
17. *Finnish Library Association [Ifla/Faife World report 2007]*. Najdeno 15. septembra 2008 na spletnem naslovu <http://www.ifla.org/faife/report/51%20IFLA-FAIFE%202007%20CR%20-%20Finland.pdf>
18. *Finska zakonodaja [baza podatkov Finlex]*. Najdeno 30. septembra 2008 na spletnem naslovu <http://www.finlex.fi/en/>
19. Grad, J. & Jaklič, J. (1999). *Baze podatkov*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
20. Gradišar, M. (2001). *Uvod v informatiko*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
21. *Interno gradivo pri predmetu Temelji Trženja [Ekonomska fakulteta]*. Najdeno 10. septembra 2006 na spletnem naslovu <http://www.ef.uni-lj.si/predmeti/struktura/izpis.asp?vrsta=gradivo&id=17701>
22. *Major IT companies in Finland. [Ebusiness Publications, Helsinki 4, June 2002]*. Najdeno 20. septembra 2008 na spletnem naslovu <http://e.finland.fi/netcomm/news/showarticle.asp?intNWSAID=6943>
23. Makarovič, B. & Klemenčič, G. & Klobučar, T. & et al. (2001). *Internet in pravo – izbrane teme s komentarjem Zakona o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu*. Ljubljana: Pasadena.
24. Mirkovič, M. (2002, december). *Pomanjkljivosti predloga Zakona o dostopu do informacij javnega značaja*. Medijska preža. Najdeno 10. septembra 2008 na spletnem naslovu <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/15/dostop/>
25. *Modra knjiga, Slovenija kot informacijska družba [Slovensko društvo informatika]*. Najdeno 10. aprila 2008 na spletnem naslovu <http://www.drustvo-informatika.si/publikacije/modrknjiga.pdf>
26. Nurmela, J. (2006, 5. September). *Information technology has become part of Finns` everyday life*. Statistic Finland. Najdeno 23. septembra 2008 na spletnem naslovu http://www.tilastokeskus.fi/ajk/tiedotteet/v2006/tiedote_017_2006-09-05_en.html
27. *O Arnesu [Javnega Zavoda Arnes]*. Najdeno 30. avgusta 2008 na spletnem naslovu <http://www.arnes.si/arnes1.htm>

28. Pahor, D., Drobnič, M., Bategelj, V. & et al. (2002). *Leksikon računalništva in informatike*. Ljubljana: Pasadena.
29. Pirnat, A. (2008). Nostradamus informacijske varnosti. *Sistem*, april 2008, 38–39.
30. *Ponudniki dostopa [Spletna stran organizacije RIS]*. Najdeno 26. avgusta 2008 na spletnem naslovu <http://www.ris.org/index.php?fl=0&p1=276&p2=285&p3=&id=679>
31. *Prodajna ponudba operaterja T2 [podjetja T2 d.o.o.]*. Najdeno 27. avgusta 2008 na spletnem naslovu <http://www.t-2.net/>
32. *Register Gospodarske zbornice Slovenije [Gospodarska zbornica Slovenije]*. Najdeno 27. avgusta 2008 na spletnem naslovu <http://www.gzs.si/register/>
33. Repnik, T. (2004). *Večparameterski model ugotavljanja uspešnosti e-storitev na primeru e-dohodnine*. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
34. *Report on Finnish Information Society Developmen. [Egovernment Publications, Helsinki 9, septembre 2005]*. Najdeno 22. septembra 2008 na spletnem naslovu <http://e.finland.fi/netcomm/news/showarticle.asp?intNWSAID=38552>
35. Romppanen, M. & Vääntinen, S. (2000, 24. February). The Legislation and its Requirements Regarding FINEID. Telecommunications Software and Multimedia Laboratory Helsinki University of Technology. Najdeno 23. septembra 2008 na spletnem naslovu <http://www.tml.tkk.fi/Opinnot/Tik-110.501/1999/papers/legislation/legislation.html>
36. Sirkiä, T. (2008, 25. August). Number of the Internet users up from the year before. Statistics Finland. Najdeno 23. septembra 2008 na spletnem naslovu http://www.tilastokeskus.fi/til/sutivi/2008/sutivi_2008_2008-08-25_tie_001_en.html
37. *Standardna klasifikacija dejavnosti (SKD)*. (2008). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
38. Sušnik, M. (2006). Pravna odgovornost informatikov. *Sistem*, april 2006, 24–25.
39. Štokelj, R. (2008). *Informatizacija zdravstva z vidika e-storitev*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
40. *Tržni inšpektorat Republike Slovenije [v okviru Ministrstva za gospodarstvo]*. Najdeno 14. oktobra 2008 na spletnem naslovu <http://www.ti.gov.si/index.php?id=11825>
41. *Uporabniki interneta [Spletna stran organizacije RIS]*. Najdeno 24. avgusta 2008 na spletnem naslovu <http://www.ris.org/index.php?fl=0&p1=276&p2=621&p4=1184&id=1184>
42. Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti. (2005). *Specifikacija Moreq*. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije.

43. Uredba o pogojih za elektronsko poslovanje in elektronsko podpisovanje. (2000) *Uradni list RS*. (Št. 77/2000, 25. avgust 2000).
44. Uredba o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva. (2006). *Uradni list RS*. (Št. 86/2006, 11. avgust 2006).
45. Zakon o avtorskih in sorodnih pravicah (uradno prečiščeno besedilo). (2007). *Uradni list RS*. (Št. 16/2007, 23. februar 2007).
46. Zakon o dostopu do informacij javnega značaja (uradno prečiščeno besedilo). (2006). *Uradni list RS*. (Št. 51/2006, 18. maj 2006).
47. Zakon o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu (uradno prečiščeno besedilo). (2004). *Uradni list RS*. (Št. 98/2004, 9. september 2004).
48. Zakon o elektronskem poslovanju na trgu. (2006). *Uradni list RS*. (Št. 61/2006, 13. junij 2006).
49. Zakon o informacijskem pooblaščenju. (2005). *Uradni list RS*. (Št. 113/2005, 16. december 2005).
50. Zakon o varstvu arhivskega in dokumentarnega gradiva. (2006). *Uradni list RS*. (Št. 30/2006, 23. marec 2006).
51. Zakon o varstvu intelektualne lastnine (uradno prečiščeno besedilo). (2006). *Uradni list RS*. (Št. 51/2006, 18. maj 2006).
52. Zakon o varstvu osebnih podatkov (uradno prečiščeno besedilo). (2007). *Uradni list RS*. (Št. 94/2007, 16. oktober 2007).
53. Zdešar, P.& Zupan G. (2007, 5. oktober). Uporaba interneta v gospodinjstvih, Slovenija, 1. četrtletje 2007. Najdeno 24. avgusta 2008 na spletnem naslovu http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=1185